

Crisis Theologica

In Qva Selectiores, Et Acriores hujus, et elapsi sæculi controversiæ,
subsecuturâ in Elencho legendæ discutiuntur

Crisis Theologica - In Qva Selectiores, Et Acriores hujus, et elapsi sæculi
controversiæ, subsecuturâ in Elencho legendæ discutiuntur

Casnedi, Carlo Antonio

Ulyssipone, M.DCCXI

Disptatio IV. De essentiâ, & speciebus opinionis probabilis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84777](#)

DISPUTATIO IV.

De essentiâ, & speciebus opinionis probabilis.

SECTIO I.

*Quid sit opinio probabilis?**§. I.**Quid opinio, quid probabilitas?*

SUMMARIUM.

*Opinio ex S.Thom. & D.Bern. quid? n.6.**An de essentiâ opinionis sit dubitatio, & formido, & quaest. Ib.**Opinio est actus invidens, Ib.**Qui differat a Fide, scientia, dubitatione, & suspicione? ibid.**Probabilitas Theologica quid? n.7.**Dividitur in subjectivam, & objectivam; & quid utraque? ibid.**Probabilitas non est intrinseca suo objecto, ibid.**Negat Celladei, quod opinio sit judicium absolutum de re, n.8.**Cuique opinioni inest formido; & quid importet, quod objectum opinionis posit aliter se habere, n.10.**Rejectit Celladei exponens opinionem per videtur, n.11.**Quid motivum quo, quid quod? n.12.**Nec certitudo, nec evidenter, nec probabilitas, sunt in objecto; sed idem motivum, ut a diverso lumine representatur, modo est probable, modo certum, ibid.**Impugno P. Thyrsus dicentem, quod judicium opinativum, eti moveatur a verosimilitudine, non ferri in banc, sed in veritatem, n.13.**An actus intentionales, materiales, aut spirituales supra se reflectant? n.14.**DD. pro utraque parte, ibid.**Per judicium opinativum affirmatur absolute, eti cum formidine, veritas, ut est in se, & exerceat sicutem probabilitas, n.17.**Repugnat finalis duo judicia opinativa contradictionis, n.18.**Hi duo actus, probabile est licere, probabile non licere, non opponuntur, quia uteque affirmat probabilitatem, n.19.*

N.6.

*T facile exponam, quid sit opinio probabilis, exponendum,**quid sit opinio, & quid probabilitas, à qua tamquam à formâ opinio denominatur probabilis.**S.Bern.lib.5. de Considerat. cap.2. ait. Opinio est quasi pro vero habere aliquid, quod falso esse neccias; & S.Thom.part.1. quaest.**Tom.I.*

79. art. 9. ad 4. Opinio significat actus intellectus, qui fertur in unam partem contradictionis cum formidine alterius; & 2.2. quaest. 1. art. 4. Est declinatio in unam partem præalia cum dubitatione, & formidine alterius. Huic definitioni contentunt ferè omnes, inter quos Joan. à S. Thom. quaest. 26. art. 4. Joan. M.Mart. de Prado tom.1. quaest. Mor. cap.1. à S. Th. de Consciencia, P. Suar. d. 12. de Consciencia Matt. sect. 6. C. Aguirre tom.1. in S.Anf. d. 7. n.6. P. Suar. & 7. qui, & atij unanimiter sentiunt de essentia opinonis esse dubitationem, seu formidinem de veritate; fatis autem esse formidinem radicalem, non autem necessariam formalem, dixi in Philosophia, & Theologia, & hoc ipsum innuit ex Car. de Lugo d. 14. de Just. C. de sect. 14. ipse M. Mercor. 1. parti. Batis Theol. Lugo, M. Mer. Mor. art. 9. pag. mishi 21. editionis Mantuana anni 1658. nec hoc in praesenti discentium, cum quidquid dicatur, perinde fit ad praesentem de opinione probabili tractatum. Cum ergo opinio sit actus intellectualis formidolitus, co ipso est judicium invidens de una parte cum formidine de falsitate illius, & de veritate contradictionis opposit. Differit opinio a scientia, quod opinio non includit, scientia includit evidentiam: differit a fide tum Divina, quia fides Divina includit certitudinem à lumine supernaturali derivata, opinio autem est actus incertus: tum humana, quod motivum fidei humanae est authoritas hominis loquentis; motivum autem opinionis est ipsa verosimilitudo, seu fundamentum alliciens ad actum opinativum: differit à dubitatione, quod dubitatio est suspicio judicij (supposita apprehensione objecti, & motivorum) circa objectum de quo dubito; opinio autem est judicium de alterurâ parte contradictionis ejusdem objecti: differit à suspicione, quod suspicio est judicium de una parte, sed ex levissimo signo, & indicio, adeoque suspicio est opinio imperfecta; opinio autem est judicium ob minus leve, aut ob grave fundamentum rationis, vel authoritatis.

Probabilitas, loquo de Theologica, cui N. 7. secure fidere possumus, & opera nostra regulare, ut loquitur P. de la Fuente dis. 4. n. 1. Pr. de la 18. est prudens rei verosimilitudo, seu prudens rei credibilitas. Dividitur in formalem, in subjectivam, in objectivam, juxta communem similium denominationum intentionis.

Iij narium

DISP V T. IV.

96

naliū divisionem. Formalis probabilitas est ipsem actus opinativus denominatus probabilis à motivo solidō, & gravi, cui ntitur. Subjectiva est ipse intellectus, cui tamquam subjecto inhæret ipsum actus opinativus probabilis. Objectiva est ipsum objectum, quod à gravi fundamēto rationis, vel autoritatis denominatur probabile; ita tamen, ut ipsum objectum materiale, quod denominatur probabile, sit probabilitas objectiva qua, ipsum autem fundamentum, seu motivum formale rationis, vel autoritatis, a quo movetur actus opinativus, sit probabilitas objectiva *quod*. Explico. Supponamus picturam die feto licere; ecce idem motivum, a quo hic actus opinativus, *licet pictura die feto*, dicitur probabilis, idem omnino denominat picturam, qua est objectum materiale, probabiliiter licitam. Hinc manifeste patet, quod licet probabilitas sit intrinseca motivo, a quo tūm objectum opinatum, tūm actus opinativus dicuntur probables; non est tamen intrinseca ipsi objecto opinato: patet hoc, tūm in objecto extrinseca, seu ex autoritate probabili, talis enim authoritas non est intrinseca objecto opinato; tūm in intrinseca probabili, ratio enim, ob quam aſtentior objecto opinato, ſep̄e non est intrinseca illi: ergo probabilitas, five intrinseca, five extrinseca, non est necessariò intrinseca actui probabili, & objecto probabili specificatiue ſumpto, licet fit intrinseca objecto, seu ſententiæ probabili quidditatib⁹ ſumpta, idest, ſumpta, ut probabili.

- N.8. Scio P. Elizal. post librum quartum in suā ^{P. Eliz.} Appendice de Naturā opinionis per *questio-*
nem 6. 7. 8. plurima apud omnes certa de-
ſcenſiā opinionis, in dubium vocaſt. Primo
enim negat, opinionem eſe judicium abſolu-
tum de re nixum motivo fallibili, nam ait,
quod paralogizantes non ſcīunt, ſed opinan-
tur, & tamen feruntur in ſuā opinionem
ſine omni formidine, aci eſlet vera: ergo
non omnis opinio ntitur motivo fallibili.
Sed contra: quia ipſe paralogizans, dum opini-
natur, ntitur motivo fallibili, nam motivo
paralogifimi eft fallibile; quod adeo cer-
tum eft, ut paralogizans exercit ſaltem ſui
motivo fallibilitatem experiat; non enim
motivum inevidens refundit claritatem,
quam non habet, in ipsum actum: ergo actus
ille ex ſe non eft evidens, nec infallibiliter
- N.9. tendit in objectum. Neque vero, eti paralo-
gizans putet ſe demonſtrare, ideo demonſ-
trat, nec ſuo objecto infallibilitate adhaeret,
et i per errorem reflexum hoc putet: ergo
certum eft omni opinioni formalis inhærente
essentialiter formidinem de veritate partis

oppositæ, nam obscurè tendit in motivum, & abſolutē tendit in illud, licet ſine certitudine, omnis enim aetus naturalis inevidens eft incertus. Quando autem dicitur, quod N. objectum opinionis poſit aliter ſe habere, ^{10.} non eft fermo de objecto materiali, nam circa objectum materiale neceſſarium, quod ſcio non poſſe aliter ſe habere, tendere poſsum per actum opinativum; ſed fermo eft de motivo formalis, cui ntitur actus opinio-
nis; id eft, quantum eft ex vi motivi forma-
lis, propter quod in objectum materiale ten-
do, objectum materiale poeteſt aliter ſe habe-
re; quare P. Elizal. §. 6. confundere videtur,
& transſerre id, quod ſoli objecto formalis
convenit, ad ipsum objectum materiale, cui
ſcio ſaep̄e convenire non poſſe, nam de objec-
to formalis opinionis temper eft verum,
quod aliter poſſit ſe habere, cum ſit motivum fallibile, adeoque, licet putem ita eſe,
ſcio tamen poſſe aliter eſe: ſimiliter eque-
catur idem P. Elizal. dum ait *duo videri* ^{P. Eliz.}
opinant, nempe rem ita eſe, & poſſe aliter ſe
habere; primum eft verum de ipſa veritate
objecti materialis; ſecundum eft fallum, ſi
de objecto materiali loquatur, quia ſaep̄e ſcio
non poſſe aliter ſe habere: ergo fallum eft
videri poſſe aliter ſe habere. Tertiò videtur ^{11.}
N. etiam falli, dum opinionem exponit per *vi-*
deri, nam opinans abſolutē dicit, eft, vel non
eft, licet dicat cum formidine, ob imperfe-
ctionem infinitam ipfi actui. Omitto contradic-
toria cuique obvia; qui enim plura contra
P. Eliz. deliderat, legat P. Terilliū de Reg. ^{P. Terili.}
Morū *queſt.* 34. per totam, ubi diſcutit extra-
ordinariam hujus Authoris doctrinam, de
Naturā opinionis. Sanè, qui diſtingueret, ut
debet, motivum à repræfentatione motivo,
facile rem intelligeret; aliud enim eft motivo,
aliud repræfentatio motivo. Objectum
quod repræfentatur, & allicit ad aſtentum,
dicitur motivum; repræfentatio autem non
eft motivum, ſed id quo repræfentatur motivo,
& ideo in Scholis diſtinguimus motivo
quod à motivo *quo*, quæ eft repræfentatio,
ut etiam patet in voluntate; id quod eam
movet eft bonum; propositio autem ejus
boni eft id *quo*: ita accidit in praefenti, quod
movet intellectum ad judicium probabile,
eft verum propositum à cognitione proba-
bili; ipſa autem cognitione probabili non eft
id *quod*, nec motivum, ſed id *quo*. Hinc eft, ^{12.}
quod pro diversitate luminis idem objectum
modo eft probabile, modo certum, modo
evidens, & ab hoc diverso lumine, ſeu actu
intellectus tamquam à formā objectum ma-
teriale dicitur probabile, certum, aut evi-
dens; neque enim certitudo, evidens, &

P. Eliz. probabilitas se tenent ex parte objecti denunciati, sed ex parte intellectus, a cuius actu evidenti, certo, aut probabili objectum illud recipit denominationem. Hoc si advertisset P. Eliz. non dixisset, quod objectum contingens non possit esse evidens, & necessarium non possit esse probabile; contra quod infra.

N. Scio etiam, quod P. Thyrus *diss. 1. n. 4.* dicit judicium opinativum moveri quidem à vero similitudine objecti; non tamen ferri in illam, sed in veritatem, nam vero similitudo, ait, reperitur in utrāque parte contradicitionis, & manifestè cognoscitur in utrāque; at veritatem non posse esse nisi in altera tantum, evidenter cognoscit; unde, dum probabilitas assentitur uni potius, quam alteri, jucat judicio absoluto, unam ex illis esse veram, aliam falsam; & *n. 5.* laudat C. de Lugo *d. 10.* de Fide *n. 14.* dicentem, aliud esse credere aliquam conclusionem esse probabilem, aliud probabilitatem cam credere; nam qui tenent aliquam propositionem probabilem, concedunt simul contrariam esse probabilem, non tamen credunt veram, ne quidem assensu probabili, alias haberent duos assensus probabiles de objectis contradictorijs. Hæc P. Thyrus.

N. Sed contra: quia fateor certum esse, aliud esse probabilitatem, aliud veritatem, & hanc non nisi uni parti convenire, illam autē utriusque convenire posse. Fateor etiam, aliud esse credere aliquam conclusionem esse probabilem, aliud probabilitatem cam credere; nam ille est actus reflexus supra probabilitatem, signatè cam affirmans; hic est actus directus, affirmans talen rem esse probabilitatem veram ob probabilitatem rationis. At nego, & infra negabo, quod si una pars est probabilis, ejus contradictionia sit etiam necessarium, probabilis. Rursus nego judicium opinativum non ferri in vero similitudinem objecti, immo implicat, ut ab illa moveatur ad assentendum veritati, quin feratur in vero similitudinem tamquam in motu propter quod. Si enim, ut docui in Animaistica, omnis actus intentionalis, sive spiritualis, sive materialis, supra se virtualiter reflecit, ut tradit Arift. 3. de Animâ textu 38. & S. Thom. in hunc Philosophi locum, & quæst. 1. de Veritate art. 4. dicens, quod sensus cognoscant se sentire, & idem indicat Caet. 4. de Animâ cap. 13. dicens, quod sensus sentit sensationem suam, quod ad an est, esto non ut rem cognitam, & reflectendo supra se signatè, seu per aliud actum sensationis realiter distinctum; & hoc ann. à S. ipsum tradit P. Suar. lib. 3. de Animâ cap. 11. Thom. n. 5. M. Joan. à S. Thom. quæst. 4. art. 4. §. secundum Tom. I.

cunda verò pars, ad finem, P. Quiros de Ani- p. Quid. m. d. 85. & latissimè P. Ant. Perez tr. 4. de P. Perez Virtut. Theolog. d. 7. cap. 3. (negantibus ien- fusi cognoscere proprios actus, P. Ovied. cōtr. P. Ovi. 4. de Anim. n. ultimo, P. Arriag. ibi d. 7. a. n. 85. P. Arr. P. Rhodes ibi pag. 458. & 490. & alijs passim, P. Rhodes qui hoc potius supponunt, quām probent) fi, inquam, omnis actus intentionalis, tam materialis, quām spiritualis, supra se virtualiter reflecit, quanto magis supra motivum propter quod, cū verum sit axioma, Prop- ter quod unumquodque est tale, & illud ma- gis: ergo si judicium opinativum propter vero similitudinem objecti fertur in verita- tem objecti materialis, & eam affirmat, multò magis fertur, & affirmat dictam vero simili- tudinem, à quā movetur: ergo falsum est, quod judicium opinativum movetur a ve- ro similitudine objecti, non tamen feratur in illam.

Denum, scio eumdem P. Thyrsum *l. c. a. 16.* n. 4. ad 11. probare assensum opinativum esse ^{P. Thyr.} judicium absolutum de veritate rei in se, eti- cum aliquā formidine, quia nimirum motivo fallibili, seu quod non constat evidenter con- necti cum re affirmata; non autem esse judi- cium de vero similitudine; & impugnat Joan. ^{Joan. 31} S. Thom. à S. Thom. 1. 2. pag. 525. n. 45. & 46. dicen- tem, assensum probabilem judicare, hoc esse verum, non absolutè, & quod ad esse, vel non esse in se, sed quod ad apparentiam, & proba- tionem, id est, in ratione probabilis, adeoque stante judicio de unā parte, quod vera fit, non absolutè, sed probabiliter, stat judicium de oppositā, quod vera fit non absolutè, sed probabiliter; & ideo per Joan. à S. Thom. art. P. Thyrus, simul esse possunt hi duo assen- sus, *contractus A.* est probabiliter licitus: *contra- etus A.*, probabiliter est illicitus.

Ut dicam, quod sentio, puto primò, judi- cium opinativum affirmare absolutè, eti- ^{N.} cum formidine, veritatem rei, ut est in se à parte rei, ita tamen, ut dixi paulò ante, affir- met exercitè saltē probabilitatem, nam af- firmat veritatem, ut est in re, cognitam per motivum probabile: ergo exercitè saltē affir- mat probabilitatem; non tamen affirmat eam signatè, quia judicium opinativum tendit in veritatem tamquam in objectum directè af- firmatum ob motivum probabile, non autem reflexè in ipsam probabilitatem tendit. Puto ^{N.} 2. certum esse duos assensus opinativos con- tradictorios non posse simul esse, ut alibi di- ^{N.} 18. cam, nam idem probabiliter affirmaretur, & negaretur, idemque probabiliter simul esset, & non esset, quod implicat, & hoc do P. Thyrus contra Joan. à S. Thom. Puto 3. simus ^{N.} esse posse hos duos actus, *contractus A.* est ^{N.} 19. proba-

probabiliter licitus, contractus A, est probabiliter non licitus, quia non sunt contrarij, & hoc do Joanni à S. Thom. & immēritō supponit P. Thyrſus eſie contrarios, fuit enim ambo affirmativi, & modales, quare aliud eſt, *contractus A eſt probabiliter licitus, contraclūs A non eſt probabiliter licitus*; aliud eſt, *contraclūs A probabiliter eſt licitus, contraclūs A probabiliter non eſt licitus*; illi repugnant, quia opponuntur, non uti, aequivalent enim, probabile eſt, contractum A licere, probabile eſt, non licere, in quo nulla eſt repugnatio; eſt autem, si dicere, *probabile eſt contractum A licere, non eſt probable contractum A licere*. Breviter, si negatio cadat supra probabilitatem, non poſſunt ſimil eſſe; fi autem uterque affirmit probabilitatem, & negatio cadat supra veritatem, poſſunt; fed in citatis à P. Thyrſo, contractus A probabiliter eſt licitus, contractus A probabiliter eſt illicetus, negatio non cadit ſupra probabilitatem, immē in utroque actū affirmitur probabilitas, in uno de licentiā, in alio de non licentiā: ergo poſſunt ſimil stare.

§. II.

Quid opinio probabilis juxta alios, quid juxta me?

SUMMARIUM.

Communiter definitur, *Iudicium nixum motivo ſolido, gravi, verofimili, rationali, fallibili*. D.D. n.20.
Non placet; cur? n.21.
Actus perfectio non bene explicatur per motivum, n.22.
Sicut forma physica diversimodè applicata diverſos facit effectus formales; ita motivum diverſo lumine applicatum, n.23.
Eſi omne probabile fit verofimile, non econtra, n.24.
Potest una ex contradictorijs eſe probabilis, quin alia ſit, n.25.
Cur ſi una ex contradictorijs eſt incerta, dubia, contingens, ejus oppoſita fit etiam talis; non vero ſi una eſt probabilis, & alia n.25.27.
Unde in Anti-Probabiliſtis exclamaciones, ibid.
Qui probabiliter ſolvit rationem unius partis, non ideo probat oppoſitam, n.28.
Quid juxta me opinio probabilis, n.29.
Explico particulas definitionis, n.30.
Melius dicitur, quod opinio fit iudicium incertum, quam inevidens, n.31.
Aliquando ad probabilitatem ſolum prudentum iudicium eſt ſatis, n.33.
Ego expono, non ſuppono, quid fit motivum probabile, n.35.

Opinio, ut fit probabilis, nil certum contraſe habere debet. D.D. Ibid.

Nullus, niſi doctus ſit, & pious, facere potest opinionem probabilem, n.36.

Doctores ſunt teſtes juris, non facti, ibid.

Falso, ex noſtrā definitione ſequi, non licere minus probabilem, ut ait P. Thyrſ. n.37. 38.

Tam magis, quam minus probabilis, perpenſo proprio motivo videtur vera, perpenſo oppoſito falſa, n.39.

SCITO, quid fit opinio, & quid probabilitas, communis Probabilitarum *opinioſis* 20.

probabilis definitio, eſt ferē in hæc verba. Eſt iudicium nixum motivo probabili, ſeu folido, & gravi, alicuius momenti, verofimili, rationali, liſet fallibili. Ita P. Sanch. lib. 1. P. Sanc. Sum. cap. 9. n. 5. P. Granado 1.2. contr. 2. tr. 12. P. Gran. P. Oviedo 1.2. tr. 5. contr. 3. pu. 1. P. Moya tom. edo, 1. queſt. 1. n. 4. M. Mart. de Prado tom. 1. queſt. 1. P. Moy. Mor. cap. 1. de Conſc. queſt. 1. §. 1. P. Card. M. Mar. tom. 1. d. 1. n. 16. & tom. 3. d. 55. n. 1. & tom. 4. P. Card. paſſim, P. de la Fuente diſ. 2. Torrec. tr. 8. n. Fuent. 18. Caram. lib. 1. Theol. Mor. Fund. fundam. Caram. 1.1. n. 425. ait: Opinio, cuius nec veritas, nec M. Tap. fallitas demonſtratur, fi fit valde vera ſimi. Torrec. lis, nominatur probabili, & quidem probabilitas naſcitur ex gravi motivo, quo quis ad aſſentendum inducitur. M. Tapia tom. 1. lib. 1. queſt. 8. art. 11. n. 15. ait: Opinio probabilis eſt atenius, qui gravi rationi, & teſtimonio nititur, adherendo una parti cum formidine alterius. S. Anton. 1. p. Sum. tit. 3. cap. 10. §. 10. S. Anton. circa finem ait: Dicitur autem probable, min. quod pluribus, & maximè ſapientibus apparet verum; quod idem iijſdem terminis dicit Author Summas Angelicas Angelus Clava. Angel. vius verbo *opinio* n. 2. & alij antiqui. In idem recidit definitio candidi Philalethi (liſet praecipiuſ ſit inter Probabilioristas) in ſuo libello, cuius titulus eft, *de Opinionam Praxi*, editione Matritenſi anni 1645. & Cremo- niensi 1646 (quà ſemper utar) queſt. 6. pag. mibi 123. ait enim: Opinio probabilis eft opinio apparenſ vera, ex non levi fundamento; & citat S. Thomam glosiantem verba Arift. 5 Th. Arift. 1. Ethic. cap. 5. dicentes. Oportet veritatem figura- raliter oſtendere, id eft, ait S. Doctor, verofimiliſter, & probabiliter, quia probabilis eft, quod eft ſimile vero. Conſentit In lignis Probabilioriſta M. Mercurio 1. p. Basſ art. 9. pag. mibi 2.1. M. Mer- cur. probabile idem eft, ac apparenſ verum, eō autem ipſo quod eft apparenſ verum, non iudicatur abſolute verum ſine omni formidine, ſed cum formidine. Demum alij plures ita definiunt: Eſt, quæ pro ſe habet rationem fo- lidam, & nihil certum contra ſe habet. N. In allatis definitionibus aliqua funt, quæ 2.1. non

- N. non omnino placent: In primâ enim, & communi opinionis probabilitis definitione displaceat primo, quia explicat idem per idem, cum enim non confit, quid sit motivum probabile, solidum, grave, alicuius momenti, nec conitare potest, quid sit opinio probabilis per ordinem ad tale motivum definita. Displaceat 2. quia, ut cum nobilioribus Neotericis in Philosophia, & Theologîa docui, male perfectio actuorum intellectus explicatur per eorum motivum, quasi verò actus certus, & infallibilis sit, qui nimirum certo, & infallibili motivo, actus supernaturalis, qui supernaturali motivo, naturalis, qui naturali; verus, qui vero; falsus, qui falso: rejeci enim haec omnia, quia idem motivum *quod* potest esse motivum actuum naturalis, & supernaturalis; & idem motivum *quod* propositum per lumen evidens facit actum evidentem; per lumen supernaturale facit actum supernaturalem, & infallibilem; per lumen non conexum essentialiter cum vero facit actum fallibilem, ut etiam dixi *hic* §. 1. ergo motivum *quod* non specificat necessariò actus, nec actus sumit perfectionem suam à motivo quomodolibet, sed ut applicato hoc, aut illo modo, non minus, quam in Physis eadem forme diversimodè applicata facit diversos effectus formales, ut docui in *tr. de Incarn.*
- N. Addo motivum in se nec esse fallibile, nec infallibile, nec evidens, nec probabile, nec verum, nec falsum, cùm applicatum uni intellectu, & subsistans tali lumini, possit conducere ad actum certum; applicatum alteri, immo eidem per aliud lumen, conducere possit ad actum incertum, immo ad falsum: ergo non benè actus opinativus probabilis definitur per ordinem ad motivum probabile.
- N. Displaceat definitio M. Mercori: quia licet omne probabile sit verofimile, ut rectè S. M. Mer. Thom. non tancet omne verofimile est probabile, debet enim esse simile vero, non ex levi, sed ex gravi fundamento.
- N. Displaceat definitio Caramelis, quam defendit Torrec. *tr. 8. n. 20.* quia, ut rectè P. Card. *tom. 1. d. 1. cap. 2. & d. 4. cap. 2.* ea definitio supponit, quod quoties una pars contradictionis est probabilis, etiam altera sit probabilis: sed hoc est certò falsum, ut innui *hic* §. 1. contra P. Thyrsum: ergo &c. Maior probatur ex ipsa Caram. definitione in Apologemate pro doctrinâ probabilitatis *epist. 2. n. 81. pag. miki 34.* ubi ait: Opinio probabilis est, quæ pro se, & contra se habet rationes fortes, & nec pro se, nec contra se habet ullâ demonstrativam: ergo dum ait, *habet contradictiones fortes*, supponit, quod ejus contradictionis habet pro se rationes fortes: ergo

supponit hanc esse probabilem. Minor etiam patet: si enim unus testis fide dignus deponat Petrum intulisse mortem Paulo, & nullus deponat non intulisse, in eo casu probabile est intulisse, & non est probabile, non intulisse. Confirmo: quia ex eo quod opinio A habeat pro se rationem gravem non demonstrativam, non infertur, opinionem B ei contradictriorum habere etiam pro se rationem gravem non demonstrativam: ergo licet de essentiâ opinionis probabilis sit, ut habeat pro se rationem fortem, & non habeat contra se rationem demonstrativam, attamen non est de essentiâ opinionis probabilis, ut habeat etiam contra se ratione fortem. Hinc rectè P. Card. *d. 4. a. n. 19.* rejicit illas Carmelis monstratas (ita loquitur) consequentias, probabile est, Petrum esse reum: ergo etiam probabile est, non esse reum: similiter rectè tollit æquivocum, quod tantam excludandi occasionem dedit P. Elizal. dicenti, quod si licet sequi opinionem probabilem, nulla nobis supererit studendi necessitas, quia supponit, quod si una contradictionis est probabilis, etiam altera talis sit, quod est certò falsum.

Dices: Valet, contingens, incertum, & N. dubium est rem esse; ergo etiam est contin- 26. gens, incertum, & dubium rem non esse: ergo etiam valebit, probabile est rem esse; ergo probabile est rem non esse. Confirmatur: co ipso quod fundamentum partis A est tan- tum probabile, potest solvi: id solutio fundamenti partis A est fundamentum pro parte B contradictioni: ergo quoties una pars est probabilis, etiam ei opposita talis erit.

Respondeo, concessio quod ad omnes tres N. partes antecedentia, negando consequentiam: 27. ideo valet, contingens est rem esse: ergo etiam rem non esse; quia si quoties una pars est contingens, ejus contradictionis non esset etiam contingens, sequeretur, quod contradictionis esset, vel impossibilis, vel necessaria: si impossibilis, ergo contradictionis, que supponetur contingens, esset necessaria; nam quoties unum contradictionis est im- possible, aliud est necessarium: si necessaria, ergo ejus contradictionis, quae supponitur contingens, est impossibilis; nam si unum contradictionis est necessarium, aliud est impossibile. Similiter si non esset verum, quod quoties una contradictionis est incerta, etiam altera sit incerta, sequeretur, quod altera esset certa, vel certò falsa: sed hoc est evidenter falsum; si enim altera esset certa, contradictionis, quae supponetur incerta, esset certò falsa; nam ex contradictionijs, si A est certum, B est certò falsum; rursus si altera

altera esset certò falsa, contradictria, quæ supponebatur incerta, esset certa; nam ex contradictriorijs, si A est certo falso, B est certò verum. Econtra si A est probabile, non ideo B ei oppositum est etiam probabile, quia esse probabile non est præcise esse incertum, sed est esse incertum, & habere fundamentum grave: sed ex eo quod A habeat fundamentum grave, non infertur, quod B contradictriorum habeat etiam fundamentum grave: ergo ex eo quod A sit probabile, non infertur, quod B contradictriorum sit etiam probabile. Similiter si A est dubium, B. contradictriorum est etiam dubium, non autem si A est probabile, contradictriorum est etiam probabile, quia dubium est suspicio judicij de utrâque parte: ergo utramque includit; probabilitas autem unius partis, non est probabilitas partis oppositæ, immo repugnat.

P. Card. Lega P. Card. tom. I. d. 4. a. n. 31. & a. n. 114.

N. Ad confirmatione dico, quod solutio probabilis fundamenti probabilis pro parte A, non est fundamentum probabile pro parte B contradictriorum, sed ad summum illa solutio facit, quod B non sit certo falso, non autem, quod sit probabile, dum enim solv rationem suadentem Turcam dormire, non ideo probo Turcā non dormire, alias quoties Philosophi, & Theologi solvunt rationes probabiles, quas alij adducunt pro opinione, quam sequuntur, sed propter aliam rationem, probarent sententiam contradictriorum propriæ, quam sequuntur; quod nemo dicet: ergo solutio argumenti probabilis stantis pro parte A, non est probatio partis B contradictriorum: ad summum igitur solutio est indirecta probatio partis B oppositæ, & ostendit partem B non esse evidenter falsam, nec partem A evidenter veram, non autem probat partem B esse probabilem; de quo latè P. Card. tom. I. d. 4. cap. 6.

P. Card. N. Ego itaque opinionem Theologicæ probabilem ita defino: Est judicium incertum de una parte contradictionis nixum motu, quod non tantum absolute in se, sed etiam comparativè ad motiva partis oppositæ (si ad sint) apparat tale, ut intellectum hominis docti, & pīj, nullaque hīc, & nunc paixione laborant, inclinet ad prudentem assensum, aut dissensum.

N. Duxi 1. *Est judicium, & hoc stat loco generis, & convenit cum omni alio judicio naturali, & supernaturali, certo, & incerto, evidenti, & inevidiensi.*

N. Duxi 2. *incertum de una parte contradictriorum, & per hoc differt ab omni actu certo, ut est fides Divina; & ab omni evidenti, ut est actus Scientiæ; & convenit cum opinione im-*

probabili, vel non probabili, & judicio temerario. Cur autem dixerim, opinionem probabilem esse judicium *incertum*, potius quam *inevidens*, est, quia omne incertum est invidens, non econtra; actus enim fidei Divinæ est invidens, non autem incertus; & eo ipso quod opinio est judicium incertum, est judicium invidens, quia omne incertum est invidens.

N. Duxi 3. *nixum motivo, quod non tantum &c.* 32. per quæ verba opinio probabilis differt ab omni alio actu, qui talis non est; sunt enim differentia atoma, ut mox exponam. N.

Duxi 4. *sed etiam comparativè ad motiva partis oppositæ, si ad sint;* per quæ verba innuo, quod jam rejeci, nempe, quod non sit de necessitate opinionis probabilis, ut ejus contradictria sit probabilis, & ideo uis sum particula conditionali, *si ad sint*, nempe, quod motiva opinionis probabilis A debent esse talia, ut si contradictria probabili B habeat motiva, seu sit probabilis, debent esse relativè ad hæc etiam gravia; etiū hoc absolutè necessarium non sit ad hoc, ut opinio A sit probabilis, ut enim probabilis sit, fatis est, ut nil certum contra se habeat, & ut ejus fundamentum sit grave absolute in se: quod si opinio B contradictriorum sit probabilis, tunc fundamentum opinionis A debet esse grave P. Card. etiam respectivè; ut enim rectè P. Card. tom. I. d. 1. n. 16. ad probabilitatem opinionis non est necesse, ut solvat argumenta partis oppositæ, quia potest pars opposita nullum habere pro se argumentum grave. Immò, ut acutè Neuss. Neuss. d. 21. qu. 10. pag. 107. n. 24. non est necesse semper ut pro probabilitate opinionis ad sit ratio gravis, ut constat in omni illâ, que à solo prudentum judicio pendet; neutra enim opinio ex. gr. five aſſerat, five negat duos Julios esse materiam sufficientem furti gravis respectu cuiuscumque, potest acribus syllogismis in alium pugnare. N.

Duxi 5. *apparet tale*, per quod verbum evi- 34. to scopulum, in quem incident, qui motivi perfectionem refundunt in actu; cum tamen hoc dici non possit, quia motivum tantum pro mensura luminis, quo applicatur, refundit perfectionem, & ceteris paribus maiorem, quò motivum est maius; nam per tale explicatur lumen applicans motivum; quare opinio probabilis est, quæ nititur motivo, quod appetat grave gravitate in definitione exposta.

Duxi 6. *apparet tale, ut intellectum &c.* per 35. quæ verba expono, & non suppono, ut plerique, quid sit motivum probabile, cui opinio probabilis nisi debet, debet enim appetere tale, ut non tantum solitariè sumptum, sed

led etiam in consortio motivorum (si adsint) partis opposita, poslit inclinare intellectum hominis docti, & sine passione judicantis, ad prudentem assentum, aut dissensum: quare si motiva partis opposite talia sint, ut enervent vim dicti motivi, eo ipso judicium illius non erit Theologicè probabile, & ideo omnes tamquam certum, vel supponunt, vel exprimunt, ad opinionem probabilem requiri, ut nil certum contra se habeat, sive ex Fide, sive ex ratione, sive ex autoritate infallibili. Ita duo præclarri Scotiæ, nempe Maltrius lib. 2. Sent. d. 5. qu. 2. & in Thol. Mor. d. 1. n. 62. & Bordonus tom. 6. in Propugnaculo opin. prob. a. n. 1. cap. 5. passim, P. Suar. l. c. P. Granado l. c. P. Palao P. Pal. tom. 1. tr. 1. d. 2. pun. 1. n. 2. P. Azor tom. 1. lib. 2. P. Ovid. a. cap. 9. P. Ovid. 1. 2. tr. 5. contr. 3. pu. 1. n. 1. P. Cat. Card. tom. 1. d. 11. a. n. 106. P. Moya l. c. denas. & omnes cum P. Esparza in Appendice art. P. Moy. 112. & P. Teril. de Conf. prob. qu. 2. n. 41. parz. & de R. reg. Mor. qu. 1. a. n. 7. qui volunt, ne P. Teril. certe esse ad opinionem probabilem, ut nitatur fundamento absoluto, & relativè gravi, seu quod comparatum cum opposito adhuc retineat suam vim trahendi ad assensum.

N. Cur autem, ut opinio sit Theologicè probabilis, necesse sit, ut ejus motivum sit tale, ut poslit movere intellectum hominis docti, & p. i. & hic, & nunc sine passione judicantis? Erit, quia nisi sit doctus, & in tali materia, circa quam opinatur, versatus, ejus dicuum erit inconfideratum, quia homini fine ratione afferenti non est credendum, nam Docto r. est testis juris, non facti, ut recte Bordonus l. c. cap. 5. n. 38. Nisi sit pius, periculum erit, ne ejus judicium inclinet in favorem libertatis, & commodi: nisi hic, & nunc, dum opinatur, sit à passione liber, ejus judicium ut potest à passione, quæ miram habet vim acuendi in sui favorem intellectum, ut fæpe tradit Arit. qualis quilibet est, taliter judicat, aut cœcum erit, aut saltem imprudens. Vid. infra n. 121.

N. Dices ex P. Thyro dis. 1. §. 3. allatam definitionem non componi posse cum licito ufo opinionis minus probabile, nam ex P. Esparza art. 102. probabile idem est apud omnes, ac approbare, seu cui intellectus merito assentiri potest, licet cum aliquā formidine: sed intellectus, ait P. Thyro n. 17. non potest approbare, ut veram, sententiam minus tutam, quando ei proponitur, ut minus verosimilis, debet enim potius reprobare, ut falsam, nam intellectus fugit falsitatem: ergo cum proponatur in actu primo potius ut falsa, tenetur ei potius discentiri. Secundo, quia implicat, ut motivum, quod

vincitur ab opposito, sit comparativè magnum: ergo tunc non assentitur ob motivum magnum. Tertiò, quia non potest vir probus, & doctus irreprehensibiliter judicare aliquid esse licitum, quando habet fortius motivum, quod sit illicitum, nisi mentis oculos voluntariè claudat, quod est nolle intelligere, ut bene agat. Quartò, quia motivum opinionis debet esse magnum per ordinem ad intellectum ipsius opinantis, ita ut post diligentem veritatis inquisitionem, & circa passionem, fundamentum sit magnum, non potest autem esse tale, nisi appareat præminens, nam nemo potest prudenter, nec inculpabiliter judicare sententiam faventem libertati contra legem, esse veram, si omnibus penitatis inventi maius fundamentum ad judicandum esse falsam: ergo ex definitione opinionis probabilis à nobis data, infertur illicitum esse usum minus probabilem, minus tutam. Hæc P. Thyro, qui hæc eadem alibi inculcat, & ex parte P. Scildere tr. 2. cap. 2. P. Scild. §. 1. n. 12.

Respondeo brevissimè, nam ea alibi fusiū N. solvam, his argumentis probari, non esse li- 38. citum sequi tuitio minus probabilem: ergo omnia ab Authore solvenda. Ad 1. distinguo minorem: non potest intellectus approbare probabilitatem ut veram, sententiam minus tutam, quando ei proponitur ut minus verosimilis, nego minorem; si non proponatur ut verosimilis, concedo minorem. Ad probationem distinguo: debet potius reprobare ut falsam, opinionem minus verosimilem, si velit sequi magis verosimilem, & prudentius operari, ad quod tamen non tenetur, concedo antecedens; si velit prudenter tantum operari, nego. Ad 2. nego antecedens; nam adhuc motivum minus est comparativè magnum, licet non sit æquale, nec maius. Ad 3. nego antecedens, vel distinguo: irreprehensibiliter prudenter, concedo prudenter, nego. Ad 4. concessa majori, nego minorem. Addo argumenta niti etiam alteri æquivoco, nempe quod opinio minus probabilis appareat falsa, nam appetit vera, & judico probabilitatem veram; alioquin sicut minus probabilis consideratis maioribus motivis magis probabilis appetit falsa; ita etiam probabilius consideratis motivis minus probabilis appareret falsa, & sic non possem assentiri opinioni, nequidem probabiliori. Di- N. co itaque utramque opinionem, considerato 39. motivo proprio, videri veram; & utramque, considerato motivo opposito, videri falsam; & utramque consideratis utriusque motivis videri probabilitatem veram, & probabilitatem falsam. Sed fusiū alibi.

§. III.

§. III.

Illustrationes aliquæ.

SUMMARIUM.

- Non omnis opinio est probabilitas, n. 40.*
Non satis ad probabilitatem, ut nil certum contra se habeat, sed necesse simul ut grave absolute, & respectivè fundamentum pro se habeat, ibid.
Probabilitas æquè tollitur per certitudinem oppositi, ac per carentiam fundamenti, ibid.
Per quid opinio probabilis differat à fide scientiæ, opinione non probabilis, aut improbabili, iudicio temerario, & scrupulo? n. 41. 42.
Omnis extrinsecè probabilis nititur intrinsecè probabiliti, n. 43.
Quid opinio negativæ, & positivæ improbabilitas? n. 44.
Cur nulla damnata maneat probabilis? n. 45.
Cur Hereticorum errores non sint opiniones probabiles? n. 46.
Probabilitas non fit certitudo per ignorantiam rationis opposite, n. 47.
Si una pars non est probabilis, non ideo alia est certa, n. 48.
Contra certum nil datur probabile, n. 50.
Tenuis probabilitas est implicatio in terminis, n. 52.
Parvum probabile est non probabilis, ibid.
Opinio probabiliter tantum probabilis est inepta pro conscientiæ, ibid.
Quando opinio contra Scripturam dici possit probabilis? n. 53.
Celladæ supponit in Probabilistis, quod negant, num. 54.

N.
40.

EX dictis patet 1. ad opinionem probabilem duo necessario requiri, nempe, quod nil certum contra se habeat, & quod post diligens, & inculpabile veritatis studium habeat pro se fundamentum grave: quale autem sit, jam exposui. Ex hoc evidenter sequitur, quod probabilitas opinionis A tollitur per alterutrum horum, nempe vel per certitudinem opinionis B oppositæ, vel per carentiam fundamenti gravis pro opinione A; non autem, ut plerique volunt cum Joan Mart. de Prado tom. 1. Quæst. Mor. cap. 1. de Conſe. quæ 2. §. 3. M. Donato tom. 4. tr. 12. quæ 37. n. 5. non autem, inquam, unicè tollitur per certitudinem opinionis oppositæ. Ratio mihi est; quia ut opinio A non fit probabilis, non est necesse, ut opposita B fit certa, sed satis est, ut ipsa opinio A careat fundamento gravi, ut bene etiam innuit P. Card. tom. 1. d. 2. a. n. 110. quare licet valeat, opinio B est certa: ergo opinio A non est probabilis; non tamen valet, opinio B non est certa: ergo opinio A est

M.
Mart.
M. Do-
nat.

P. Card.

probabilis; quia non certitudo opinionis oppositæ B non est probabilitas opinionis A, nam probabilitas opinionis A est fundamentum grave ipsius, cum negatione certitudinis in opinione B. Similiter inferetur, quæm falsum sit, quod aliqui Adversarij afflumunt, omnem opinionem, qui nititur alicui rationi, esse probabile: falsum, inquam, si ejus ratio sit levis & ideo opinio dividitur in probabile, & in improbabile, qualis est omnis, quæ non est certò probabilis, ut rectè P. Faber, P. Mendo, P. Carden. Neusler d. 21. quæ 9. n. 13.

Patet 2. per quid opinio probabilis differat à dubio, à fide Divinâ, & humanâ, à scientiâ, ab opinione improbabili, & à non probabili. Differt à dubio, quod dubium fit suspicio omnis judicij directi de re, de quâ dubito. A fide Divinâ non tantum, quia hujus motivum est Deus, sed etiam, quia est Deus, ut applicatus per lumen supernaturale essentiaſiter connexum cum vero; motivum autem opinionis est ratio applicata per lumen naturale obcurum. A fide humana, quod hæc unicè nititur authoritatibus dicentibus, quæ authoritas confitatur ex veracitate in dicendo, & cognoscendo res ut sunt; ratione veracitatis in cognoscendo, seu sapientia praefumitur talis Doctor non falli; ratione veracitatis in dicendo praefumitur non fallere: non omnis autem opinio probabilis nititur authoritatib; sed sola extrinsecè probabilis; immo hæc ipsa remota fundatur in ratione, cui nituntur Doctores, quibus fido. A scientiâ, qui nititur motivo applicato per lumen evidens; opinio autem probabilis motivo applicato per lumen naturale obcurum, est enim actus incertus. Ab opinione improbabili, quia hæc habet contra se aliiquid certum, nihil autem certum contra se habet opinio probabilis. Ab opinione non probabilis, quia hæc nullam habet pro se rationem gravem; habet autem probabilis. Ab assentu temerario, qui nititur motivo leví absolútè, vel faltem relativè ad motiva (si adsunt) assentus oppositi; opinio autem probabilis nititur motivo absolútè, & relativè ad motiva partis oppositæ (si adsunt) omnino gravem. Quæ omnia Navarrus in Manuāl cap. 27. N. Miscellaneo 3. n. 279. dixit exponens illa: differunt in eo, quod scientia est firma, & evidens cognitione. Fides firma, non tamen evidens, sed obscura. Opinio, nec evidens, nec firma, quævis sit judicativa. Dubitatio, nec evidens, nec firma, nec judicativa. Scrupulus autem est solum quoddam argumentum contra aliquam predicatorum: & quatuor prima sunt contraria, quæ non possunt simul inesse.

inesse uni, & eidem personæ eodem respectu.
Scrupulus autem cum quilibet aliarum qua-
tuor esse potest. Hæc Navar. quæ deinde ex
P. Thyr. eo adduxit P. Thyrus *dis. 10. n. 37.*

N. Patet 3. definitionem a me traditam con-
venire principaliter opinioni intrinsecè pro-
babili, hæc enim dentur opiniones extrinsecè
probabiles, seu ob autoritatem virorum
doctorum, & priorum hic, & nunc sine pa-
sione judicantium, attamen omnis opinio ex-
trinsecè probabilis resolvitur ultimo, & fun-
datur in intrinsecè probabili; ideo enim ju-
dico opinionem hanc esse probabilem, quia
Authores docti, & p[ro]p[ter]e[us] dicunt; dicunt
autem, quia nituntur gravi ratione: ergo om-
nis extrinsecè probabilius resolvitur in intrin-
secè probabilem, & ideo hanc solam, ut potè
fundamentum alterius, de[n]ire placuit.

N. Patet 4. quid sit opinio negat[iva], vel po-
sitive improbabilis. Opinio negat[iva] im-
probabilis, idem est ac non probabilis, &
est illa, quæ vel caret omni fundamento,
vel non nisi leve faltem ad fundamentum
partis oppositæ, si adsit, fundamentum
habet. Positivè improbabilis est, quæ non
tantum nullum, aut exiguum habet pro se
fundamentum, sed etiam habet contra se ali-
quid certum, ex ratione, vel ex autoritate.
Moneo tamen sepe confundi opinionem non
probabilem cum improbabili, licet, ut dixi,
revera[rum] differant, nam positivè improbabilis
est certò falsa, quia habet contra se princi-
pium certum: negat[iva] improbabilis est,
quæ caret omni fundamento gravi, non au-
tem est certò falsa, quia ejus opposita potest
esse probabilis tantum. Hinc evidenter se-
quitur, quod nulla damnata potest manere
probabilis, quia de essentiâ opinionis proba-
bilis est, ut mil certum contra se habeat: sed
damnata habet contra se certum Papæ dam-
nantis iudicium: ergo tantum absit, ut stan-
te damnatione retineat probabilitatem, quin
sit positivè improbabilis. Similiter sequitur,
cur errores Haereticorum, licet illisappa-
rent verosimiliores, immo aliquando certi,
non tamen sint opiniones probabiles, quia, ut
bene P. Thyrus *dis. 8. n. 2.* ita apparent ob
voluntariam eorum cæcitatem, & quia, ut
P. Teril. ait P. Teril. *qu. 25.* de Reg. morum, illæ
opiniones non concipiuntur post diligentem
veritatis inquisitionem; non enim omnis ve-
rosimilitudo est probabilitas, sed requiritur,
ut post diligentem veri inquisitionem opinio
probabilis concipiatur ob motivum prudens,
& grave. Verum expeditior ratio est, quia
habent contra se certa fidei principia, quæ
possunt certò cognosci à volentibus.

N. Patet 5. quod probabilitas non sit certitu-

do per ignorantiam rationis opposita: tūm
quia cognoscere possum rationem ejus op-
tionis esse pure probabilem; tum quia certi-
tudo oritur, vel à supernaturalitate, vel ab
evidentiâ, & est quid positivum à ignorantiâ
autem oppositi est quid negativum: tum
quia, qui minus inquireret rationes opposi-
tas, quia maiorem carum ignorantiam habe-
ret, maiorem etiam certitudinem haberet.

M
N. Patet 6. quod si una pars non est probabi-
lis, non ideo alia est certa; alias omnes opi-
niones non impugnatae, & omnia, quæ scri-
bunt Historiographi alijs non contradicen-
tibus, esent certa, quod nemo dicit: simi-
liter, quia mihi non est probabile, sydera
est paria, eset certum esse imparia, cūn ta-
men neutrum sit mihi probabile.

N. Patet 7. non semper ad probabilitatem re-
quiri, ut partis opposita fundamenta sol-
vantur, potest enim nullum pro se grave
fundamentum habere, neque enim per hoc,
quod A sit probabile, sequitur, quod B con-
tradictorium sit probabile, ut dixi §. antec.

N. Patet 8. quod contra certitudinem nulla
est probabilitas, quia opinio probabilis est
aliénus incertus, id est, nec certò verus, nec
certò falsus: ergo cūn contradictorium ju-
dicio certo sit certò falsum, non potest con-
tradictorium judicio certo esse probabile.

N. Patet 9. opinionem probabilem esse con-
cretum, dicens pro materiali, & in recto
ipsum actum opinionis tamquam subje-
ctum, pro formalí ipsam probabilitatē tam-
quam formam, à quā ille actus opinativus
denominatur probabilis; sive deinde ea pro-
babilitas sit intrinseca, seu conflata ex verosi-
militudine motivorum allientium intellectum
ad actum opinativum; sive extrinseca,
conflata ex verosimilitudine authoritatis
hic, & nunc non decipientis, allientis ad
actum opinativum: ab hæc enim verosimi-
litudine prudenti motivorum opinio deno-
minatur probabilis intrinsecè, & à verosimi-
litudine gravis authoritatis denominatur
probabilis extrinsecè.

N. Patet 10. per nostram opinionis Theolo-
giæ probabilis allatum definitionem, mani-
festum esse, quod *tenuis probabilitas* est impli-
cantia terminorum, ut deinde notatum etiam
legi in P. de la Fuente *dis. 4. n. 19.* & P. P. de la
Card. *tom. 4. dis. 4. n. 16.* nam probabilitas in
rigore dicit efficaciam motivorum allien-
tium intellectum ad prudentem aliénum
respectu hominis docti; tò autem *tenuis ex-*
cludit à probabilitate illam efficaciam; de
quo fuisse P. de la Fuente per totam disserta-
tionem: quapropter plures T.T. opiniones
parum probabiles vocare solent improbabili-
less;

D I S P V T . IV.

104

les; & omnes probabiliter tantum probabiles, adeoque non certo probabiles, sed dubiè probabilitatis, vocant parum probabiles, & dicunt ad regendam conscientiam insufficienes, & merito, ut alibi dicam.

N. Patet 11. quid dicendum sit ad quæsitum, quod movet P. Thyrsus *diss.* 1. §. 4. nempe, *P.Thy.* an ad probabilitatem opinionis requiratur, ut non sit re ipsa contra Scripturam, aut decreta Ecclesiæ; & n. 24. refolvit, non esse verè probabilem opinionem, quæ re ipsa est contra Scripturam, Conclia, aut decreta Ecclesiæ; licet opinans id inculpabiliter ignoret, & habeat pro se gravia rationis fundamenta. Ratio illius est; quia ut primum confiterit eam opinionem esse re ipsa contrariam alicui ex dictis regulis, tenentur omnes rejicere illam, ut improbabilem; non est autem simili ratio de fundamento rationis, quod per ignorantiam appareat magnum viro docto, & probo, & ex eo circa cuiquam judicavit rem esse illicitam, quia quamvis alius vir doctus inveniat rationem validiorem pro parte opposita, ob quam sibi periuadeat sententiam illam esse falliam, & non esse prædictè probabilem, attamen non potest verè dicere, illam opinionem esse secundum se improbabilem absolutè, quia non potest prudenter judicare rationem, quæ convincitur, convictum omnem. Sed contra 1. quia hoc unicè probat, quod regulæ Ecclesiæ mereantur omne obsequium intellectus, non ita rationes, quas homo quantumcumque doctus trahere potest. Non tamen probat, non posse dari, immo de facto dantur plures opiniones prudenter probabiles, licet sint contra Scripturam, aliaque infallibiles Ecclesiæ regulæ, dummodo Scriptura, & dictæ regulæ post diligens veritatis examen sint invincibiliter ignoratae, & dictæ opiniones habent pro se grave rationis, vel authoritatis fundamentum. Patet: quia de facto plurimæ sunt opiniones Theologicæ utrumque probabiles, & tamen cum sint circa Scripturam, & inter se cōtradicторiae, una ex illis opponitur Scriptaræ, quia tamen hæc invincibiliter ignoratur, & ex gravi fundamento negatur esse in Scripturā revelatum, eaque opinio nititur gravi rationis, vel authoritatis fundamento, est verè probabilis; aliquin quoties DD. in quæstionibus Theologicis discrepat, ex gr. Scholæ, Thomistica, & Scotistica, cum alterutra opinetur contra Scripturam, alterutra dicaret improbabilia, & alterutrius opinio esset improbabilis, quod nemo cordatus dicet; quod si hoc dicat, quæram, quæna Schola improbabile dicat, cum non sit maior ratio pro una, quam pro aliâ, & controversia

inter eas sit circa materiam obscurè, & incertò revelatam? Ergo potest opinio esse re ipsa contra regulas infallibiles Ecclesiæ, & esse certò probabilis, dummodo illæ regulæ invincibiliter ignorentur, & sint dilputantibus incertæ, & opinio habeat fundamentum grave. Contra 2. quia si P. Thyrsi doctrina teneret, sequeretur, quod Pontifex damnans opinionem, non adimeret opinioni probabilitatem, cum enim ea sit contra regulas fidei, & morum, est improbabilis: ergo non admittat probabilitatem, non enim tolli potest, quod non fuit.

Patet 12. quæ manifestè decipiatur P. N. Elizal. qui ut nostram de licto opinionis 54. probabilis usu sentientiam horribilem redit, dixit lib. 1. quæ 4. & 5. tot, & tanta contra Probabilistæ, ut iatis sit Probabilistarum volumina aperiſſile, ut ea refutentur: aferit enim nos docere satis esse unum Doctorem, ut opinionem probabilem reddat, cum tamen hoc, nisi cum multiplici limitatione, à Probabilistis afferatur: aferit, satis per nos esse, ut opinio sit probabiliter probabilis, cum tamen oppositum à ferè omnibus Probabilistis ut certum tradatur: aferit, dari posse per nos opinionem probabilem, et si contra eam stet aliquid certum, cum tamen signatè dicamus esse positivè improbabilem. Consideret lector axioma commune, Parvus error in principio, maximus in fine, & legat P. Teril. de Reg. morum quæ 5.

S E C T I O N . II.

Solvuntur argumenta.

§. I.

Primum, licitus erit Atheismus; Secundum, licitus erit Academicismus.

S U M M A R I U M .

Omnis heres, & error Gentilium erit opinio practicè probabilis, n. 55.

A M. Baro solvendum, qui minus exigit ad probabile, quam nos, n. 56. 57.

Solvendum à Celladei, n. 58.

Non omne verosimile est probabile, n. 59.

Quæ verosimilitudo necessaria ad probabile, ibid.

S. Thom. ait, quod probabile est simile vero, non econtra, ibid.

DD. tuentes, quod nil contra probabile adesse debet convincens, intelligent nil certum, ibid.

Nulla integra secta potest esse probabilis, cur? n. 60.

Nullus error Heretico perpendenti nostram fidem est illi probabilis, n. 61. 62.

Hereticorum probabilitas laborat ignorantia vinciri-

Vincibili, Catholicorum invincibili, n. 63.
Aristot. ait, quod idiote tenacius adhaerent falsis rumoribus, quam sapientes certissimis veritatis ibid.

Error Hereticus, vel est ignorantia vincibilis, vel invincibilis, numquam opinio probabilis, n. 64. ad 69.

Datur invincibilis ignorantia circa credenda. D.D. n. 66. 67.

Quantum nos distemus ab Academicis; & cur peccet sequens probabile Academicorum, non nostrum? n. 70. ad 73.

quilibet verosimilitudine. Sequitur 2. omnes heres formales esse opiniones probabiles; quia omnis error formalis, cui Haereticus asseritur, plus diffat à vero, quam a falso, & varijs argumentis ejus intellectus in tale falso dogma inclinatur: ergo argumentum, siquam vim habet, maiorem habet contra Baron. supposita ejus, quam opinionis probabilis tradit, definitione, quam contra nos. Hinc acutè intulit P. Teril. & P. Moya, facilisque est omnibus illatio, non N. esse mirum, quod Baron. concluderit omniū 57. scelerā esse licita admisit opinionis probabilis usū; hęc enim evidenter inferuntur, admisit definitione opinionis probabilis à Barone traditā; nullum autem admisit nostrā: quod certè, ut suo loco dicemus, validum est argumentum contra negantes licitum usum opinionis practicē minus, certò tamen, probabilis; ut enim cum negent, ad novam opinionis probabilis definitionem omnino fassam, & ab omnibus rejiciendam, configunt: si autem nostram tuerentur, non negarent licitum opinionis minus probabilis usum. Immo, ne longius differat, idem Baron. 2. p. Manaduct. d. i. s. 1. §. 3. M. Bar. confensus Franciscanorum pag. mibi 29. ubi valde celebrat Scotistam innominatum, & ejus definitionē opinionis practicē probabilis, ait enim judicium prudens legi, fini ultimo, & recto sapientum in illum appetitū conforme, quod formidinem sibi adjunctam nihil moretur, nec impedit certam destinacionem, & directionem boni operis: subdit eam formidinem simplicem esse, non firmam dubitationem, & ad intellectum speculativum pertinere. Hęc Baron. qui minus requirit ad probabile, quam nos, non enim dicit, quod nil certum debet habere contra se; & adhuc afferit, illud probabile esse satis ad directionem boni operis, quanto magis nostrum. Addo, ex hac definitione sequi, licitum esse omne scelus, si hac licentia sequitur ex nostrā.

N. Respondeo 1. argumentum hoc imbellē omnino esse, & si aliquam vim habet, maiorem habet contra Baron. & P. Eliz. quam contra nos; immo, ut alibi ostendemus, à quocumque, sive Probabiliorista, sive Tutorista, solvendum est. Dixi, maiorem vim habere contra Baron. quam contra nos, quia M. Bar. cūm Baron. 1. p. d. 1. s. 2. l. c. definias opinionem probabilem esse, quæ aliquam habet verosimilitudinem, cui asserimus damus formidolosum; & cūm juxta cumdem probabile sit, cui verum, aut falsum subfesse potest, proprius tamen à vero, quam à falso absit, videtur, sequitur 1. ut recte P. Teril. qn. 2. Similiter maiorem vim habet contra P. N. Eliz. non tantum ob novam probabilis definitionem, quam paulo post eliminabimus, P. Eliz. sed etiam quia idem Celladei lib. 1. qn. 13. ad finem pag. mibi 51. exponens, quomodo Doctores opinionem contrariam propriae vocent tutam, ait, eos dicere voluisse, eam opinionem suę contrariam non ita à vero exorbitare, quæ ex aliquā ignorantia satis ordinaria non possit putari, vel vera, vel probabilior, & sic eis esse ruta, si ignorantia fuerit involuntaria. Hęc P. Eliz. per quę verba satis obscura aliud dicere non vult, quam quod doctrina, quæ ab aliquo ex ali-

K

qua

P. Teril. assertionē 2. & P. Moya, omnem opinionem improbabilem, & omne judicium temerarium, quia habent aliquam verosimilitudinem, esse probable, & prudente: ergo argumentum maiorem habet, si habet, vim contra Baron. quam contra nos, qui non sumus contenti

Tom. I.

quà ignorantia satis ordinaria putatur vera, vel probabilior, est ei tuta: sed si hoc est verum, omnis doctrina Atheorum, & Hæreticorum erit eis tuta, quia ab ijsdem ex ignorantia satis ordinaria putatur vera, vel probabilior: ergo omnis corum doctrina erit eis tuta, adeoque omne fœtus erit ijs licitum: ergo argumentum maius habet robur contra P. Elizal. quā contra nos. Quid si dixerit eam ignorantiam non esse illis involuntariam, sed voluntariam, eo ipso videt id, quod nos etiam videamus.

N. Respondeo 2. totum hoc argumentum procedere ex malâ intelligentiâ: 1. quia confundunt dicti DD. probabile cum verosimili, arbitrantes juxta nos esse mutuo idem, probabile, ac verosimile, quod est certò falso, non enim ad probabilitatem satis est quælibet verosimilitudo, sed talis necessaria est, ut moveat virum prudentem ad prudenter assensum; hinc S. Thom. in 1. Ethic. citatus suprà se. 1. §. 2. dixit, *Probabile est, quod est simile vera*; non autem dixit, omne simile vero esse probabile: ergo licet omne probabile sit verosimile, non tamen econtra, omne verosimile est probabile, nisi verosimilitudo sit ex fundamento absolute, & relativè gravi: 2. ijdem Baron. & Cellad. putant, quando DD. dicunt quòd ad opinionem probabilitatem necessit, quod nihil habeat *contra se convincens*, putant eos DD. velle, quòd omnis opinio, quæ non habet contra se evidentiā, & demonstrationem, sit probabilis, in quo falluntur; aliud enim est, quòd convincens oppositum tollat probabilitatem, aliud, quòd solum convincens eam tollat; primum est verum, secundum, falso; ut enim tollatur probabilitas, satis est, ut contraria sit, vel principium certum, vel convincens, immò per me fatis est, ut careat fundamento gravi, ut dixi §. 3. Addo per rō *convincentia* non venire per DD. nisi certum, five ea certitudo sit ab evidentiâ, five à fide, ejusque regulis; à quocumque enim certo intellectus convincitur, aut convinci debet;

P. Suar. &c in hoc sensu loquuntur P. Suar. P. Gran. P. Ovie. P. Palao, P. Sanch. Verricelli, & P. Pala. Sapientiores ex Thomistis, nempe M. Joan. P. Säch. Mart. de Prado tom. 1. Quæst. Mor. cap. 1. de Mart. Conic qu. 2. §. 3. M. Donatus, M. Araujo, & Mart. alij dicentes, quòd, ut opinio sit probabilis, M. Do- nil debet habere contra se convincens, seu nat. nil certum; immò lege eudem P. Elizal. M. Ara- lib. 2. qu. 11. §. 4. pag. 98. dicentem, *Adversus P. Eliz. certam, ac firmam veritatem nullum superest probabile conscientie*: ergo per eundem probabilitas non tantum tollitur per evidentiā, sed per solam etiam certitudinem.

Videsis P. Moya tom. I. tr. I. qu. 1. n. 4. P. Moy.

Respondeo 3. Vel loquiur de integrâ N. Atheorum, Gentilium, & Hæreticorum sc̄. 60. cta, vel de illis tantum corum articulis, quibus lumen naturale evidenter non reficitur? Si de integrâ, nulla est probabilis, non tantum respectu Catholicorum, qui Fidei Romanae certitudine gaudent, sed neque respectu corum, qui non gaudent, quia nulla integra fœcta, eti Hæreticorum, quanto magis Atheorum, & Gentilium, est, quæ non continet errores evidentes contra lumen rationis, nempe, vel Dei attributa, aut providentiam, & sanctitatem, vel animæ immortalitatem, vel hominis libertatem: ergo si sermo N. sit de aliquo particulari articulo, immo de 61. integrâ fœcta, tunc vel sermo est comparativè ad Hæreticum ignorantem, aut moua credibilitatis Fidei Romanae non penetrantem, vel comparativè ad penetrantem? Si de Hæretico penetrante, tunc nullus articulus à Fidei Romanae articulis discordans, multò minus tota fœcta potest respectu Hæretici nostræ Fidei motiva penetrantis apparere probabiliter verius, aut vera; quia motiva credibilitatis, quæ reddunt Fidem nostram evidenter credibilem, & certò moraliter veram, eo ipso reddunt articulos ei oppositos evidenter incredibiles, & certò moraliter falsos, & improbabiles; immo redduntur N. evidenter falsi juxta singularem ipsius P. 62. Elizal. sententiam, qui in lib. de formâ inve- P. Eliz. niendæ veræ Religionis, prefertim qu. 19. & 20. defendit Fidem nostram esse eviden- ter veram, & non tantum certò moraliter P. Suar. veram, ut ferè omnes T.T. docent cum P. Joan. Suar. d. 2. de Fide se. 8. n. 5. M. Joan. à S. Th. Thom. d. 2. art. 3. C. de Lugo d. 2. de Fide C. de n. 40. Joan. Pontio d. 8. n. 21. Maffrio d. 6. n. Lug. Pontio. 292. & nos cum illis in tr. de Fide, ubi latè Maffr. impugnavimus eundem P. Eliz. qui tandem evidentiā moralem cum certitudine moralī confundit; quare nescio quomodo P. Elizal. admittens nolstram Fidem esse evidenter veram, armet contra nos argumentum, quod opinio Hæreticorum erit probabilis, cum probabilitas tollatur per evidentiā, quam si fuaderet, nobis suis argumentis esse per- suasam: ergo respectu Hæretici penetrantis motiva Fidei Rom. nullus articulus nostris contrarius, & multò minus tota fœcta, non tantum non potest esse probabilis, quin est certò improbabiles respectu ejusdem Hæretici, cum sit certa falsitas, ut loquitur Caram. in Apolog. n. 165. omnisque articulus no- stris contrarius, est juxta communem T.T. certò moraliter falsus, immo evidenter fal- sus

P. Eliz. sius juxta P. Elizal. sententiam, quod nostri articuli sint evidenter veri. Nam, ut recte P. Card. tom. 4. dif. 14. n. 79. longè alia est probabilitas Catholicorum, ac Hæreticorum; ea enim, ut dicam, includit ignorantiam invincibilem, quatenus post diuturnum examen, necdum potueré Catholicus inter se disputans invenire veritatem, quatenus ea veritas semper manet incerta, ut dixi hic s. 1. §. 3. contra P. Thysrum: Hæreticorum autem probabilitas est spuria, & includit ignorantiam invincibilem; poslunt enim ad venitatem pervenire, si volunt. Quare, me judice, adamussim quadrat Hæreticis, quod dicit Aristoteles 7. Ethicorum cap. 3. fæpe evenit, ut homines tenacius, & firmius adhærent falsis rumoribus, quam viri sapientes scientijs, & certissimis veritatis.

N. 63. Si autem sermo sit de Hæretico adeo barndo, & rudi, ut nostra Fidei motiva non penetret, aut de Atheo, & Gentili non cognoscere evidenter rationum, quibus corum aequivoca dissolvuntur, tunc dico talēm sectam, vel articulum nostris oppositū esse potius errorem invincibilem respectu eorum, quam opinionē probabilem. Ratio est; quia ea secta, & articulus habet ad summum fundatum grave relativē ad Hæreticum tantā ignorantia invincibili laborantem, non autem grave relativē ad fundamenta nostra Fidei illi incognita: sed ad probabilitatem opinionis, ut dixi s. 1. §. 2. neccle est, ut fundamentū sit grave etiam relativē ad fundamenta partis oppositae: ergo talis incapax Gentilis, & Hæreticus habet potius errorem invincibilem. de veritate suā sectā, quam opinionem probabilem de illā. Breviter: Gentilis, vel Hæreticus ignorans fundamenta vera Religionis, numquā habet opinionē probabilem de suis articulis falsis, multò minus de integrā suā sectā, sed semper habet errorem, vel invincibilem, vel invincibilem, si potens dubitare de suā sectā, non indagat ulterius veritatem, vel invincibilem, si nullam habet rationem dubitandi de suā sectā. Ita

S. Th. 66. dis conclusi. 1. P. Faber, P. Moya tom. 2. tr. 1. qu. M. Vic. 5. a. n. 2. 4. & alij apud illum, quibus addo C. P. Faber 5. a. n. 2. 4. & alij apud illum, quibus addo C. P. Moy. Aguir. tom. 1. in S. Anf. d. 5. a. n. 4. 6. P. G. Hurt. C. gu. d. 8. de Fide, dif. 12. P. Ovied. 1. 2. tr. 6. contr. P. G. 6. pu. 4. P. Palao tom. 1. tr. 1. d. 2. pu. 1. n. 2. He- rinx tom. 3. d. 7. n. 69. qui, & alij adeo certum putant dari ignorantiam invincibilem circa Herinx, credenda falso de precepto, ut de opposito P. Vafq. n. 6. n. 2. n. 2. H. P. Ovie. 1. 2. d. 12. 1. M. Joan. Mart. de Prado tom. 1. Theol. Mor. cap. 2. qu. 12. n. 14. & Filgu. in Lucernā, in expos. quarta, sub initium. Immo

Tom. I.

hæc opinio hodie videtur infallibilis post 68. damnatam Baij propositionem, in qua Baius. asserebat, Infidelitas pure negativa, in his, quibus Christus non est predicatus, peccatum est: ergo ejus contradictria est vera, talis infidelitas non est peccatum; cur autem, nisi quia N. ea est invincibilis? Ratio est; quia opinio, que 67. habet cōtra se certitudinem, non potest esse probabilis, immo est improbabilis: sed opinio affirmans aliquid contra Fidem, habet contra se principium certum, nempe Fidem Romanam: ergo quantācumque gloriatur autoritate, non potest dici probabilis, immo est improbabilis, eritque error vincibilis, vel invincibilis. De hoc argumento sāpius occurret sermo; interim legi possunt Expositores darent ab Innocentio, Infidelis excusatur dñctus opinione probabili, præcipue P. P. de la Moy. & P. de la Fuente dif. 5. per totam. P. Moy. N. 68. In forma nego opinionem Hæreticorum, Atheorum, & Gentilium, contradictoriam articulis Fidei, esse probabilem respectu eorum, sed ad summum erunt opiniones invincibiliter, aut invincibiliter erroneæ, quia cum per opinionem probabilem veniat, quæ habet fundamentum grave etiam relative ad fundamenta partis oppositae, consequenter essentialiter dicit exclusionem fundamenti convincientis oppositum: sed omnis opinio opposita articulis Fidei habet contra se fundamentum Fidei certò, et si non evidenter convincens oppositum: ergo nulla talis opinio potest dici probabilis, nequidem respectu suorum Authorum, sed ad summum respectu eorum, dici poterit opinio erronea invincibiliter, vel invincibiliter. Hanc ipsam doctrinam insinuat P. Eliz. adeoque miror quomodo contra nos producerit allatum argumentum: ecce ejus verba lib. 2. q. 11. §. 4. pag. 98. Contra res Fidei, quippe quæ certissime constat, nihil est probabile saltem conscientiae .... Hæretici contra Fidem nullum N. 69. habent probabile, ob quod à peccato excusari queant; aliud enim est, an ab ignorantia invincibili excusentur, quod controversum est; aliud, an excusentur per probabile, quod hæreticum planè, erroneum saltem foret; & subdit immediate, adversus certam, & firmam veritatem, nullum superesse probabile conscientiae, rursus certò ac indubitanter falsa non est probabile, probabilitate conscientiae. Hæc P. Elizal. ex quo colligere poterat, quam inane sit argumentum, supposita nostra, & ejus doctrina.

Secundum est: Conceptus probabilitatis N. à nobis traditus coincidit cum co., quem da. 70. bant Academicci, efficaciter refutati à S. Au- S. Aug. gust. lib. 3. contra Academicos cap. 16. nam nos

K ij

nos

nos etiam exponimus probabile per verosimile, & omne, quod apparet verosimile, dicimus probabile; quod ipsum dicebant Academicici. Hac Baron. d. 2. f. 4. n. 3. §. 3. apud P. Card. P. Card. tom. 1. d. 15. à n. 403. quo argumento obcurā prolixitate uititur etiam Cellad. lib. 1. qu. 16. per totam.

Respondeo nostram doctrinam toto Cœlo distare a doctrinâ Academicorum, nisi velimus dicere doctrinam D. Thom. explicanti probabile per verosimile, quod & nos facimus; non autem afferentis omne verosimile esse probabile, quod & nos negamus, esse doctrinam Academicorum. Tria docebant Academicici, ut colligitur ex S. August. l.c. & ex Gassendo viro disertissimo, & Peripateticæ doctrinæ hoste infensissimo lib. 4. contra Arift. *exercitatione* 6. contra quem ostendimus non omnia esse dubia, nec talia, quibus praetari non debet aſſensus. Tria, inquam, docebant; primum, quod de nulla re possumus habere judicium certum; secundū consequens ad illud, quod sapiens, ne se exponat errori, nihil debet affirmare, vel negare, siquidem omne ejus judicium est incertum; tertium, quod dum quis operari tenetur, operari debet, quod sibi videtur probabile; hoc enim necessario sequitur ex primo errore. Ecce verba S. Aug. lib. 3. cap. 10. *Duo sunt, que ab Academicis dicuntur, contra quæ, ut valemus, venire consti- tuimus; nihil posse percipi, nulli rei debere aſſen- tiri: & cap. 14. art. si igitur nec certi est quid- quam, nec opinari sapiens est, nihil umquam sapiens approbat.* In quibus verbis mani- festantur primus, & secundus Academicorum error; tertius autem adducitur à S. August. cap. 16. *Turpe est errare, & ideo nulli rei consentire debemus, sed tamen, cum agit quisque, quod ei videtur probabile, nec peccat, nec errat.* Ecce probabilitas Academicorum rejecta à S. August. & à nobis, quæ sine dubio chimæra est, nam ex una parte volunt, intellectum nullum habere posse ju- dicium certum, immo nec probabile, nam sapiens nil debet judicare; ex altera vol- lunt, quod objectum possit judicari proba- bile: ergo chimæra. Similiter probabilitas Academicorum supponit nullius rei nos habere possit certitudinem, multò minus evidentiam; utrumque autem est eviden- ter falsum, ut latè ostendi contra Gassen- dum in *Logica*: ergo de quo habemus evi- dentiam, vel certitudinem, de ejus opposito non habemus probabilitatem: ergo non omnia sunt probabilia. Igitur quantum di- stat negans omnem probabilitatem, tam objectivam, quam formalem, (utramque

enim negabant Academicici) objectivam, quia docebant nullam solidam veri appa- rentiam dari; formalem, quia negata omni gravi probabilitate, nullum potest intellectus formare prudens judicium; quan- tum, inquam, diffat negans utramque probabilitatem ab affirmante utramque, nos autem utramque affirmamus, nam plura habent grave verosimilitudinis motivum, & pluribus probabiliter aſtentur.) tan- tū nos distamus ab Academicis. Secun- do, quantum distat affirmans omnia esse incerta, ut Academicici, a negante omnia esse incerta, ut nos, qui aſserimus plura esse certa, & evidencia, tantum distamus ab Academicis. Tertiō, quantum distat affirmans esse probabile id, cuius oppositum est evidens, ut Academicici, a negante esse probabile id, cuius oppositum est certum, aut evidens, tantum nos ab Academicis. Quarto, quantum distat affirmans omnem veri apparentiam esse probabilitatem, ut Academicici, a negante omnem veri apparentiam esse probabilitatem, ut nos, fed illam tantum veri apparentiam esse probabilitatem, quæ est gravis etiam comparata cum motivis partis opposita, nullamque esse probabilitatem, si contra eam stet prin- cipium certum, tantum nos ab Academicis, qui non distinguebant inter vincibilem, & invincibilem veri apparentiam, nec erant tollitici, an illa apparentia proveniret à feria veritatis indagatione, atque adeo omne apparenz verum, five ex gravi, five ex levi fundamento, vocabant probabile; quod sine dubio, ut benè P. Teril. de Reg. P. Teril. morum qu. 5. erat probabile, temerarium, & P. Card. stultum. De hoc lege P. Card. tom. 1. d. 15. à n. 403. & P. Teril. l.c. qui merito dicit monſtroſissimam esse comparationem be- ginae sententiae cum sententiâ Academicorum, qui nullum certò honestum affirmabat, immo omne opus per illos erat peccatum, quia sequebatur ad judicium ſemper dubium de honestate.

Dices: S. August. lib. 3. contra Academ. N. cap. 16. rejicit hanc Academicorum propo- 73
ſitionem, *Cum agit quisque, quod ei videtur probabile, nec peccat, nec errat:* ergo peccat, & errat. Respondeo, verum esse, qui ſequitur probabile Academicorum, peccare, & errare, quia excludit omne judicium de ho- nestate operis, feu de non peccato; nostrum autem includit. Alter M. Joan. Mart. de Prado tom. 1. Theol. Mor. cap. 1. de Conſc. qu. 2. n. 18.

§. II.

§. II.

Tertium, licita erit omnis laxitas. Quartum,
idem erit probabile, ac prudens, & petitur
principium.

S U M M A R I U M.

Opinio, nec quia faveat legi, est probabilis, nec quia
libertati, est improbabilis, n. 75.
Ostendo ex damnatis plures faventes legi esse
improbabiles, ibid.
Tales sunt plures Baij, ibid.
Non omnis Infidelum actus est peccatum, ibid.
Judicium de falsitate non tollit opinionis probabi-
litatem, n. 76.
Sequens minus probabilem, non putat eam fal-
sam, sed veram, ibid.
Solvor rationem P. Thyrso, n. 74. ad 82.
Eius definitio opinionis probabilis, n. 78.
Vult, Antiquos sumpsisse probabile pro probabi-
lioni, n. 79.
Ait, quod si per probabile veniat verosimile, pos-
sit utraque opinio simul esse eidem intellectui
probabilis, non vero, si pro approbabilis, tunc
enim sola verosimilior est probabilis, ibid.
Rejicio, n. 80.
Est contra Logicam tollere, aut addere definitio-
ni id, de quo postea disputationem, ibid.
Ostendo, Antiquos non sumpsisse probabile pro
probabili, n. 81.
Non dico, omne probabile, sed omne certo proba-
bile practice esse prudens, n. 83.
Non defino probabile per motivum grave, sed
explicui, quid hoc sit, n. 85.
Argumentum a Celladei solvendum, ibid.
Unde sumatur gravitas motivi, n. 87.
Genus explicari potest per speciem, si hac sit ali-
unde notior, ibid.
Inter TT. aliqui sunt respectu omnium notoriè
periti. Quis? n. 88.
Quilibet quantumcumque doctus illis stare po-
test, ibid.
Alij sunt in rebus obvijs notoriè periti, & his sta-
re in rebus obvijs possunt idiota, ibid.
Vir gravis non explicatur per motivum grave,
sed per peritiam aliunde notam, n. 90.
Descensus, & ascensus adductus a Celladei pro-
bat, nullam dari, nec levem, nec gravem ma-
teriam, n. 91.
Certum est dari DD. notoriè gravissimos, n. 92.
Omnis alicuius famae Castigata potest regulariter
Doctorem, & rationem gravem a levi disser-
nere, n. 93.
Multi causum Collectores in ordine ad quod pre-
stant, sunt graves, ibid.
Independenter à motivo scitur, qui vir sit pru-
dens, n. 94.
Ratio Palanci ex Arist. quod probabilia sunt,
qua videntur omnibus, vel plerisque, vel sa-
Tom. I.

pientibus, est contra cumdem, num. 95.

Probabilitas non tollit probabilitatem, n. 96.

Tertium est ex P. Thyrso, qui postquam N.
antiquorum Probabilitarum definitio- 74.
nem attulit, Opinio probabilis est, quæ non p. Thy.
habet certitudinem, nititur tamen non vul-
gari authoritati, nec rationi modici momen-
ti, nec habet contra se convincens, ita arguit
dib. 1. n. 12. quia ex ea sequitur laxitas morum, nam si homo, faciens sibi nomen cu-
pidus, edat aliquam opinionem faventem li-
bertati contra legem, cui pauci alij subscri-
bant, erit probabilis, & quilibet eam licite
sequi poterit. Secundo, quia poterit quis li-
cite sequi opinionem contra legem, et si ju-
dicet fallam, potest enim eam judicare fal-
lam, et si gravi fundamento nitatur, & videat
nihil habere contra se certum, tunc autem
erit probabilis.

Sed contra 1. quia, ut evidenter alibi N.
ostendam, opinio, nec ex eo, quia faveat legi, 75.
est probabilis, nec ex eo, quia faveat libertati,
est improbabilis; plurimæ enim faventes
legi sunt improbabiles, & plures faventes
libertati sunt probabiles: ergo ex eo quod
opinio faveat libertati, aut commodo, incon-
grue vocatur laxa, & negatur esse probabi-
lis. Sanè pleræque damnatae Baij, damnatae Baij,
sunt, quia nimium favent legi, tales sunt,
non est possibilis amor naturalis Dei; con- P. Rip.
tra quam P. Ripal. tom. 3. d. 8. sect. 13. & Go. M. God.
doy 1. 2. d. 42. talis, Deus præcipit impossi-
bilia, contra quam P. Ripal. l.c. d. 23. a sect.
13. talis, Infidelium opera sunt necessariò
peccata, contra quam opinionem fati recla-
maverat prius S. Bonav. in 2. diff. 41. dub. 2. S. Bonav.
dicens, quod quando dicitur, omne quod non ventur.
est ex fide, est peccatum, ut D. Paul. ad Rom. S. Paul.
14. quod expponens D. August. ait, Omnis In- S. Aug.
fidelium vita peccatum est, tenuis sit, ait S. Bo-
nav. quod omnis Infidelium vita non sit sine
peccato, & quod quamdiu in Infidelitate
persistunt, per nullam actionem, quam
agunt, liberantur à culpâ. Hec acutè S. Bo-
nav. rectè innuens, Infideles non liberari à
culpâ, dum in suo statu vivunt, per ullam
actionem, non autem, quod per omnem
actionem peccant. Immò, quia hoc alibi pro-
lixâ inducione ostendam, rogo ut lector
percurrat damnatas noviter ab Alexandro Alex.
VIII. & videbit plerasque fuisse nimium ri- VIII.
gidias. Contra 2. quia DD. qui definierunt
opinionem probabilem per rationem non
modici momenti, intelligent rationem gra-
vem, & magni ponderis; ex hoc autem, quod
ad illam sequatur amplificatio libertatis, &
commodi, nil inde, ut amittat probabilita-

K iij tem,

N. Contra 3. quia cùm P. Thyrius doceat, licet
76. P. Thyri. contra legem, dummodo notoriè probabi-
liorem, dicam ego, hanc non esse probabi-
lem, quia favet libertati, & commodo, co-
modo, quo negat, esse probabilem opinio-
nem gravis momenti faveat libertati con-
tra legem. Contra 4. quia in secundâ parte
confundit simultatem probabilitatis, quæ
non repugnat, cum probabilitate simultanea,
quæ repugnat: nullus enim, quomodo cum
que opinio probabilis definitur, potest fe-
qui opinionem, quam directè judicat falsam,
nisi faltem affutat judicium certum refle-
xum de ejus probabilitate; immò omnis, qui
sequitur aliquam opinionem probabilem,
putat eam directè veram. Rurius, confun-
dit veritatem cum probabilitate, possum
enim judicare, opinionem A esse falsam, &
adhuc esse probabilem, vel probabiliorem,
nam plura falsa sunt probabiliora veris: ergo
judicium de falsitate non tollit probabili-
tatem.

N. Dices ex eodem n. 14. non posse censeri
57. P. Thyri. solidam, & firmam rationem ab eo, qui ju-
dicat opinionem esse falsam. Sed contra: quia
evidenter constat oppositum inductione
omnium DD. qui rejiciunt aliorum opinio-
nes, ut falsas, & simul affirmant habere pro
fe rationes solidas; & hoc ipsum præstat P.
Thyrius, qui saepe laudat doctrinam, & pie-
tatem Probabilitarum, & Tutoriarum,
licet utrorumque sententiam paret falsam;
si igitur opinio altera à P. Thyriso falsa,
potest habere solidam autoritatem, cur non
solidam rationem? cùm omnis solida autho-
ritas fundetur in solidâ ratione: ergo judi-
cium de falsitate non destruit probabilita-
tem. Addo, quod de cætero omnis impug-
nans alienam sententiam, ut falsam, posset
semper, ut improbabilem, seu nullâ solidâ
ratione munitam, immò ut certo falsam,
damnare, nam qua caret omni probabilitate,
& habet contra se maiorem probabilitatem,

P. Suar. quæ juxta P. Thyrius ex P. Suar. lib. 8. de
Leg. cap. 13. est quædam certitudo moralis,
si excellens probabilitatis certus sit, est certo
falsa; hoc autem est contra modestam Theo-
logorum indolem.

N. Instas ex P. Thyriso dis. 1. §. 6. n. 27. melius
78. P. Thyri. ita definiri: Est, quam aliqui viri probi, &
sapientes, post accuratum studium, & dili-
gens examen rationum pro una, & alterâ
parte, extra passionem, & culpam judicant,
eum actum esse honestum, aut faltem lici-
tum, ob fundamenta, quæ illis viâ sunt gra-

via, magna, ac digna impetrare assensum ab
homine perito, & prudenti, id est, ob funda-
menta, quæ infra infallibilitatem, & eviden-
tiā, viâ sunt urgentiora fundamentis par-
tis contrariae; nullus enim vir prudens, pro-
bus, & doctus, judicare potest rem esse lici-
tam, quin pro hac parte inveniat manus fun-
dametum, quam pro contrariâ. Hæc ad ver-
bum. Dein n. 40. ait: Opinio probabilis est,
quæ concipitur ob rationem, aut rationis
præferentes veritatem apparentiam, ut ob
illas vir prudens, sine ullâ precipitatione, &
passione, judicet rem esse veram, licet agnos-
cat non repugnare, quod fit falsa, qui me-
diū assentiendi non est demonstrativum;
& ideo peccat definitio P. Eiparæ 1. 2. qn. p. El.
23. quod non addat, quod motivum debet par-
appare grave opiniandi circa passionem, & cul-
pam, post debitam veritatis inquisitionem: Hæ-
retico enim motivum appetit magnum, sed
ex superbia, & cæcitate voluntaria, ob ne-
gligentiam culpabilem inquirendi verita-
tem; quæ incommoda, ait, cavisse P. Teril.
P. Teril. lum, dum dixit, cui motivo homo irrepre-
hensibiliter assensum præbet. Demum idem
P. Thyrius n. 36. & 37. citat Card. Lauream. C. Laur.
& alios cum Cottonio contr. 5. cap. 5. qn. 5. & Cotton.
ait: Omnes antiqui, tam Philosophi, quam Theo-
logi, probabile pro eo, quod nunc probabilius dici-
tur, frequenter usurabant. Ex quo inferit,
quod probabile sumi potest pro verosimili,
& pro approbabili: in primo sensu, una pars
contradictionis potest esse verosimilior altera,
& utraque respectu ejusdem intellectus
potest esse verosimilis; non in secundo, quia
sola mihi verosimilior, cùm sola sit digna
assensu, sola est à me approbabilis per pru-
dentem assensum. Hæc P. Thyrius.

Sed contra 1. quia omnia, quæ applicat N.
opinioni probabili, applicari possunt proba-
bilissimæ, immò moraliter certæ. Contra 2.
quia repugnat omni bonæ Logice addere
definitioni alicuius rei, vel dicere illud
ipsum, quod supposita definitione contro-
vertendum est; qui enim res ita definit, quæ
stiones fugit, & timet; ita mala esset Dei defi-
nitio in hæc verba, Est ens à se includens
omnem perfectionem, & excludens omnem
distinctionem ex naturâ rei Scotisticam in-
ter attributa, & esentiam; & omnem distinc-
tionem virtualem intrinsecam inter prædi-
cata communia, & ipsas relationes; mala, in-
quam, esset hac definitio, quia non relin-
quit locum questioni, an detur inter attributa
communia, & esentiam distinctio ex
naturâ rei, ut omnes Scotistæ affirmant, &
omnes alij negant; & quia tollit quæstio-
nem, an inter attributa, & relationes Dei,
detur

detur aliqua distinctio virtualis intrinseca, ut ferè omnes affirmant, nē de codem secundum idem dicantur contradictoria; an non, sed sola detur identitas mixta distinctione reali Personarum, ut exp̄sē docuit P. Nicolai Martínez, Primarius in Rom. Collegio Theologicæ Professor, & Praeceptor meus, quem Romanus Purpuræ, tamquam Theologum omnī plauſu maiorem, venerat fuit: ergo dum P. Thyrs. definit opinionem probabilem, quæ est digna assentiu, ob fundamenta infra infallibilitatem, & evidētiam, vīla *urgentiora* fundamento opinionis oppositæ, non bene cam definit; per hoc enim tollitur celebris controverſia, non tantum Philosophica, an intellectus posſit phycie assentiri minus probabili, sed Theologica, an licet, & prudenter posſit. Contra 3. qua nifi DD. in definitione rei convenienti, nulla de rei passionibus potest esse qualitio: ergo, ut locum habere posſit quæſtio de lictu usū opinionis minus, certò tamen probabilis, non debet definiri opinio probabilis, quæ nittitur fundamento *urgentiori*, nam confundatur cum probabiliōri, tecum fundamento *urgentī*. Contra 4. Tantum abeft, ut omnes Antiqui Philosophi, & Theologi sumperint probabile pro eo, quod nunc dicitur probabilius, quin oppotuit eti certum, nam S. Thom. & alij DD. ut alibi dicam, dum propriam vocant probabiliorem, oppositam vocant probabilem; & non potest fine injuria dici, Antiquos TT. & Philosophos fuisse Latini idiomatis adeo ignaros, ut quid inter positivum, & comparativum interſit, nescierint, præſertim, cū in re Theologicā formalitatem loqui teneantur, & non usurpare vo-ces, nifi in ſenſu rigorofo, maximè in re morali, & quoties quæſtio ex profecto tractatur, & tota eft inter positivum, & comparativum. Quare dico, & dicam, quod si utraque pars eft verisimilis ex fundamento gravi, utraque eft teofsim approbabiliſ. Contra 5. Sicut Probabilioritæ poſſent merito nos carpere, fi definiremus opinionem probabilē, quod eft affensus nixus motivo gravi, ita ut vir prudentis illi, eti minus gravi, licet nitatur; haec enim non eft definitio opinionis probabilis, sed minus probabilis, & in ea definitione aſſeritur, quod controverti debet, an licet ei nitamus; ita nec audiendus eft, qui definit opinionem probabilē. Eft affensus nixus motivo urgentiori, ita ut non licet affentiri minus urgenti; haec enim definitio eft opinionis probabilioris, & tollit quæſtione, an licet uſus opinionis minus tute, minus probabilis.

N. 82. Quartum eft, si opinio probabilis eft, quæ-

moveare potest intellectum ad prudentem affentiu, sequitur, idem eſſe judicium probabile, ac prudens, idemque probabilitatem, ac prudentiam; hoc eft falso; nam Judex probabiliter judicat Petrum eſſe reum, nec tamen potest cum prudenter damnare. Ita Jacobus a S. Domin. Sed contra eumdem ^{Jac à 5.} itat P. Card. tom. 3. d. 56. n. 173. quia illegi- ^{Dom.} ^{P. Card.} tima eft arguendi forma, Judex probabiliter judicat Perrum eſſe reum, nec tamen potest cum prudenter damnare: ergo probabiliter, & prudenter, non sunt idem; hoc enim modo arguam etiam ego: Paulus habet in vaginā entem, nec tamen potest gladium de vaginā educere: ergo entis, & gladius non sunt iynonyma. Ut bona fit, debet ita fieri: Judex cenſet probabiliter, Petrum eſſe reum, & tamen non cenſet prudenter: ergo probabiliter, & prudenter non sunt synonyma. Dico ergo, illud idem judicium Judicis, quod eft probabile, illud idem eſſe prudens, & illud idem, quod non eft probabile, non eſſe prudens, & econtra. Due funt in Judge judicia, primum eft de reatu Petri, quod ſuppono probabile, & hoc idem eft prudentis, ſecundum eft de damnatione Petri probabiliter rei, hoc autem non eft probabile, adeoque nec eft prudentis; arguens autem confundit primum cum fecundo, & ideo nihil concludit. Addo, nos non dicere, quod probabilis, quonodocumque ſumatur, idem fit, ac prudentis, ut benē P. Card. tom. 1. d. 15. n. 247. & P. Card. 186. nam prudentia, cum fit virtus circa agenda, ſepe non reperitur in judicio merē ſpeculativo: ſed hoc judicium Judicis, *Per-trus eft reus*, eft merē ſpeculativum, quia non ^{N.} 83. dictat aliiquid agendū: ergo non eft prudentis: quod ergo dicimus eft, *omne judicium praktice probabile*, ſeu dictans, quid licet, eſſe prudentis. Hinc infero 1. *practice probabile*, *pru-dens, licetum*, eſſe synonyma, nifi quod licetum, & prudentis extendit etiam ad certa. Infero 2. *practice probabile*, ac verofimile ex fundamento abſolutè, & rēſpectivē gravi, eſſe etiam idem, non autem ac verofimile quonodocumque, ut malè ſupponunt de nobis Adversarij; nam opinio temeraria aliquam habet verofimititudinem, nittitur enim levi fundamento, nec tamen eft opinio probabilis, ſeu gravis: quapropter non omnis verofimitudo ſatis eft ad opinionem gravem, ſed quæ oritur à fundamento gravi, & ideo Adversarij ab ipſo exordio decipiuntur; impugnant enim opinionem probabilē in diversi ſenſu ab eo, quem nos ei tribuimus.

Dices ex P. Elizal. lib. 2. qu. 1. per totam pag. N. mibi 69. insufficienter definiri opinionem 84. probabilē per fundaſmentum grave, primō, P. Eliz.

quia

quia cùm gravitas dicatur respectivè ad intellectum, & quod unus intellectus judicat grave, alter judicet leve, consequenter opinio probabilis per motivum grave definita, obfuscissimè definitur. II. quia ignotum nobis est, qui sint viri verè graves, & docti: ergo dum motivum grave definitur per ordinem ad intellectum doctorum, & gravium virorum, nil explicatur, explicatur enim ignotum per æquè ignotum. III. quia eo ipso probabilitas intrinseca, seu quæ nütztur motivo gravi, exponetur per extrinsecam, seu per autoritatem gravem, & sic una species per aliam. IV. quia daretur circulus vitiatus, nam ratio gravis explicatur per Authorum gravem, & Author gravis per rationem gravem. V. quia inter DD. licet dentur aliqui certò graves, dantur etiam alij certò leves, & alij medij inter graves, & leves; cum autem impossibile sit determinare, qui sint graves, qui leves, nam decrementum à gravitate fit insensibiliter, consequenter insufficienter definitur opinio probabilis per rationem gravem, & ratio gravis per Doctorem gravem; ut enim implicat determinare, qui Doctor sit gravis, qui levibus, ob datum rationem insensibilis decrementi, ita etiam erit impossibile determinare, quæ ratio sit gravis, quæ levibus, cum una distet sèpè insensibiliter ab aliâ.

N.
85. Respondeo 1. nil horum me tangere, ego enim non decini vi opinionem probabilem per motivum grave, utendo hoc termino obfuso grave, sed explicui, quid sit grave per verba magis clara, nempe, quod habet vim movendi intellectum hominis docti, & p̄ij, nulla hic, & nunc passione laborantis; nec potest clarius explicari natura motivi gravis.

N.
86. Respondeo 2. miserum esse argumentum, quod non tantum premit, sed opprimit suum Authorem; tale autem est adductum à P. Eliz. nam quero, quomodo verum sit, quod toties dicit, quod idiota fidere debeat viro prudenti, & fide digno, & similia? licet enim notiorum sit dari viros prudentes, & imprudentes, & medios inter utroque, attamen decrementum à prudenti ad imprudentem est insensibile; quā igitur ratione idiota fidere potest suo Parocho, aut Confessario, cum impossibile sit juxta calculum P. Eliz. scire, an hic numero homo sit prudens?

P. Eliz.
87. Respondeo 3. admitto, quod opinio intrinsecè probabilis per motivum grave, definitur obfuscè, adhuc argumentum non urgore; gravitas enim motivi sumitur tunc ab intellectu, non quorūcumque, sed peritorum; nec hoc est explicare genus opinio-

nis probabilis per speciem, seu probabilitatem extrinsecam; quilibet enim tis, quid sit hominem esse in aliquā materiā peritum, eti nihil omnino cogitet de probabilitate in genere, aut in specie: nam peritia est aptitudo penetrandi materiam, quæ aptitudo est diversa ab eo, per quod probabilitas extrinseca constituitur; aliter enim viri prudentis, per quem probabilitas extrinseca constituitur, supponit in eo peritiam: ergo non est formaliter ipsa peritia. Immo non video, quomodo vitiosum sit, explicare genus per speciem, cùm hoc sèpè contingat, putat, quoties species est notior genere; tunc enim a magis noto progradimur ad minus notum, & a particulari ad scientiam, quid sit universale; ita ex eo, quod notum nobis sit, animal sentire, videre, tangere, pregarum ad definiendum animal in genere. Et principium sentiendi: ergo etiam ex eo quod nobis constet, quid sit probabilitas extrinseca, licet progradimur ad definitionem probabilitatis in genere, explicando tamquam per connotatum, per probabilitatem extrinsecam nobis antea notam. Hinc

Ad 1. dico, gravitatem motivi dici respectivè ad intellectum hominis verè docti, & 88. N.

Ad 2. dico, inter DD. aliquos esse ferè in omni materia Theologicâ, reipèctu omnium, notoriè peritos, tales sunt S. Thom. S. Bonav. S. Tho.
S. Antonin. C. Cajetan. M. Godoy, M. Joan. à Navent. S. Bon.
S. Thom. Mastr. Bordonus, P. Suar. P. Amor. S. Amor.
Vafques, P. Moya, C. de Lugo, & alij; alij, C. Cae.
quos esse in rebus magis obvijs notoriè peritos, non ita in abstrusis, & difficilioribus: M. God.
M. Jo. primis, quilibet quantumcumque doctus, ann. à S. stare potest; secundis, stare potest quilibet, Thom.,
qui rebus obvijs involvitur, ut sunt rusticis, Mastr., Bordon,
idiota, & plerique rudes, qui parere tenentur suis Confessarijs, qui publicam sufficien- P. Vafq.
tiae famam naçti sunt: quod si contingat, ut P. Moy.
rectè P. Teril. de Reg. morum qu. 23. n. 12. P. Teril.
quod homo ille sit reverè insufficiens, decribit illi ad summum probitas, & peritia, quoad se, non tamen quoad alios, quia prudenter præsumunt, eum habere sufficientiam, & ex tali presumptione diriguntur ad prudenter operandum. Denique, vel judicans de alterius doctrinâ est doctus, vel rudis? Si rudis, non debet judicare: si doctus, facile sciens, qui sint, & habeantur periti, facile enim videt, qui DD. rem diligenter examinarunt. Lege P. Teril. qu. 2. 5. & 6. de Conf. prob.

Ad 3. patet ex primo, nempe non esse vitiosum exponere genus per speciem, quoties species est notior genere; regulariter autem species, seu particularia notiora sunt genere, quod

quod est universalius, &c. à speciebus ascen-
dimus ad genus.

N. Ad 4. dico, nullum committi circulum;
nam homo gravis non explicatur per ratio-
nem gravem, sed per peritiam, & probita-
tem, & diligens examen, quo res restolvit, &
ratio, cui nititur, dicitur gravis ab examine,
peritia, & assensu talis Doctoris aliunde no-
torie gravis.

N. Ad 5. scitè monet P. Teril. de Reg. mor.

91. qu. 23. n. 22. eo argumento probari, nullam
92. dari materiam levem in furto, (quod idem
P. Teril. dici potest de quantitate requisita ad viola-
tionem jejunij, de necessitate gravi, aut ex-
tremâ obligante ad elemosynam, de qualia-
tate laboris die feito prohibici, de quantitate
suspensi officialium, ne iniusti sint) eo quia
descendere à materia sufficienti pro furto
gravi, ad minimam, defensus fit per gradus
insensibiles, non minus, ac in caufo de suffi-
cientia Doctorum à certo sufficientibus ad
insufficientes, defensus fit per gradus insen-
sibiles: immò argumentum probat, nullam
dari materiam terti gravis, (idem die de
alij) qua incrementum sufficientiae ab in-
sufficientia fit per gradus insensibiles; qua-
re eo tandem tendit arguendi modus P. Eliz.
ut nullum, et si maximum, Ecclesiae Do-
ctorum tutò sequi possumus, vel enim, qui
proxime distat ab isto, est sufficientis, vel non?

N. Si non; ergo nec ille, quia parùm distat ab
isto: si est, quaram de alio tertio, qui est pro-
ximus huic secundo? deinde de quarto, qui

est proximus huic tertio? & sic descendendo,
probabo, quemlibet esse sufficientem,
quia primus eorum, qui dicitur insufficientis,
non exceditur, nisi uno gradu, ab ultimo
sufficientium: ergo omnis erit sufficientis. Si-
militer probabo, nullum esse sufficientem,
qua ultimus inter sufficientes, non nisi uno
gradu, excedit primum inter sufficientes:
ergo nullus erit sufficientis. Demum dico, cer-
tum esse plurimos dari Authores notoriè
gravissimos apud omnes; rursus certum est
alios dari respectu priorum mediocres; alios
etiam, si ita loqui licet, leves, quorum tam-
en non grandis catalogus formari potest,
P. Teril. ut non bene supponit P. Eliz. Subdit P. Teril. n. 24. inter Authores Catholicos, eti-
Casuistas, aliquius famz, & nominis, nul-
lum esse, qui non sit sufficientis, quoad hoc,

nempe ad discernendum rationem, & Au-
thorem gravem à levi; vel enim sermo est
de illis, qui rem superficialiter, seu ad littera-
ram leviter tractant, ad quam classem re-
ducuntur Catuum Compilatores, qui vel
folias assertiones compilant, vel brevem
tantum rationem insinuant; plurimi autem

ex his, licet levi calamo scriferint, non ta-
men levi doctrinae instructi fuerunt; aliunde
enim securi fuisse praestantes, & doctos: vel
sermo est de alijs, qui conscientia casus com-
pilarunt, attamen aliunde non scimus fuisse
insignes; & tunc dico, quod dicti Compila-
tores in ordine ad id quod praestant, iunt
graves; quod enim ordinario praestant, est,
tententias communes proponere, ut assertas
à viris gravibus: quod si quis aliquid novum
proponat, ei standum non crit.

Ex his præoccupata, & soluta manent alia N.
argumenta, quæ trahit idem P. Eliz. lib. 2. 94.
qu. 2. nempe, quod qui motivum probabile
expoundit per hoc, quod fundet judicium
prudens, committant circulum; nullum
enim committunt, quia aliunde sciunt, qui
sint periti, & prudentes in tali materia. Plura
P. Teril. qu. 24. de Reg. morum dicens, ru-
P. Teril. des clarè scire, qui sint prudentes quoad se.

Similiter soluta manent argumenta Pa-
lanca qu. 22. §. 2. dicentis, motivum proba-
bile definiri non posse per prudentiam assenti-
endi, primò, quia (ait n. 17.) committitur
circulus, nam motivum grave, & probabile,
definimus per prudentiam assentientis; pru-
dentiam autem assentientis definimus per
motivum grave, cum tamen motivum proba-
bile independenter à prudentia assentien-
tis definitum sit; ut ex eo sciamus, qui
prudenter, qui imprudenter assentiantur. Se-
cundo, quia (ait n. 19.) sequitur, omnem opini-
onem esse probabilem, quia negare non
possumus ejus Authorem fuisse prudentem in
eius assentu, nemo enim dicet fuisse impru-
denter. Verum ad hæc omnia patet solutio
ex immediate dictis ad argumentum P. Eliz.
non enim nos definimus opinionem proba-
bilem per motivum grave obscurè sump-
tum, sed quid sit grave aliunde explicamus,
& quid sit homo prudens, scimus, indepen-
denter à motivo gravi. Addo retorqueri
contra Palanco n. 20. explicantem, quid sit
probabile extrinsecè, & authenticè; at enim
ex Arist. 1. Topic. cap. 1. *Probabilita sunt,*
qua videntur omnibus, vel plerisque, vel sapientibus,
aque his, vel omnibus, vel plerisque,
vel maxime notis; & ex hoc textu infert se-
quentes regulas, nempe, quod judicatur ve-
rum ab omnibus, vel à plerisque sapientibus, esse
etiam authenticè probabile; vel si non à ple-
risque sapientibus, attamen existimat verum
à prestantioribus, & maxime notis. Hæc
Palanco: ecce definit probabile extrinsecè
(immò, quod plus est, definit verum) per ju-
dicium

dicum sapientum; quero autem, quinam sint sapientes? an illi, qui assentuntur ex gravi ratione, & sic committit circulum; an aliunde? & sic mutet terminum sapientis in terminum prudentis, & nihil habebit, quod nobis objiciat, nisi se feriat.

N.
96. Instabis ex Baron. 2. p. Manudu&t. d. 1. scđt.
M.Bat. 1. §. 4. pag. mihi 33. Opinio probabilis debet nisi firmo fundamento: sed quod pari, aut validiori impetrat, non est firmū: ergo &c.
P.Sald. Idem insinuat P. Scildere tr. 2. de Conic formandā cap. 2. §. 1. n. 12. pag. mihi 68. qui ait, quod quando pro utrāque parte occurruunt rationes, nec rationes unius partis longè superant alias, opinio formata non sit probabilis, nam æquales, aut ferè æquales mutuo se elidunt. Respondeo huic argumento nos abunde satisfacturos alibi, ubi dicemus, quod probabilitas non tollit probabilitatem; alias vñ Thomitis impugnatis a Scotistis, & econtra; immò vñ Barono nos impugnanti, nam ejus sententia, & P. Scildere non est probabilis nobis.

§. III.

Argumentum P. Elizalde, & Palanco ex definitione Aristotelica.

SUMMARIUM.

Celladei probabilitatem conscientie, vocat realē, & positivam, n. 97.

Probabile ex Arist. ibid.

Eādem definitione utitur Palanco, n. 99.

Rejicitur a P. Esparza, n. 100.

Dico, eſe definitionem probabilis pro Rhetore, non pro Theologo; nec convenient omni probabilis, n. 101. 102.

Celladei ait, quod licet ad opinionis probabilitatem non sit neceſſo, ut ejus objectum plerumque contingat; eſe tamen neceſſe ad probabilitatem conscientie, n. 103.

Impugno pluribus, n. 104. ad 120.

S. Thom. opinionem negantem fatendas circumstantias speciem non mutant, vocat probabilorem, n. 108.

DD. hoc tuenter, n. 109.

Aristot. vñl, quod plerumque contingens sit probabile, non econtra, n. 111.

Dico contra Celladei, tum quod necessaria sint etiam probabilitas; tum quod omne opinabile non sit semper probabile; tum quod evidētia, certitudo, probabilitas, non insint objecto, sed intellectui diverso lumine idem objectum proponenti, n. 113. ad 119.

N.
97. Q uintum est P. Eliz. qui postquam lib. 2. plures fatigavit paginas, rejiciendo
P. Eliz. communem opinionis probabilis definitio-

nem, tamquam insufficientem ad probabilitatem conscientie statuendam, tandem qn. 16. docens, quid sit probabilitas conscientie, quam vocat realē, & positivam, inhārens doctrina Emin. Pallavicini d. 8. de Act. Hum. qn. 76. art. 4. n. 10. quem laudat, & loquitur, ait, probabilitatis realis, seu conscientiae definitionem sumendam ex Aristotele definiens, Probabile eſt, quod plerumque contingit, & miratur, quod, cum hoc siueulo tanto calore certetur de probabilitate, nullus præter dictum Cardinalem rem hanc ex Philosophi principijs exorsus sit. Quaror itaque pro suo intento congerit Aristotelis testimonia. Primum ex 2. Priorum cap. 28. Arist. secundum ex 2. Ethic. cap. 3. tertium ex 1. Ethic. cap. 3. quartum ex 1. Rhetor. cap. 2. cui p̄re ceteris insitit, in quo Arist. ait: Probabile namque eſt, quod ferè semper fieri solet, verum non simpliciter, ut quidam definunt, sed quod de ijs sit, quæ aliter se possum habere, ac se habet ad illud, quod est probabile, sicut universale ad particolare. Dein trahit regulam 44. in 6. Inscipimus in obscuris quod est verosimilis, vel quod plerumque fieri conſuevit: ergo (inquit P. Eliz.) probabile in ita, & se Regul. cundum ita (quidquid sit de probabilitate appartenit, quo Rethores, & Sophistæ utuntur) eſt, quod plerumque contingit; ut enim ad syllogismum probabilem neceſſe eſt, ut medium plerumque ita se habeat, si enim indiferenter se habeat ad verum, & falsum, non poterit haberit syllogismus probabilis; ita ad hoc ut aliquid dicatur probabile, neceſſe eſt, ut sit aliquid plerumque contingens.

Hoc magis declarat §. 2. & 3. pag. mihi N. 113. ubi dividit triplicem obiectorum classem, & et aliquid ita se habere neceſſario, & haec sunt scibilia; aliqua ita se habere neceſſario naturaliter, & haec sunt naturaliter, vel moraliter certa; aliqua non semper ita se habere; quam tertiam classem subdividit in ea, que non quidem semper, sed ferè semper ita se habent; & in ea, que non magis ita, quam non ita se habent; & in ea, que magis quidem ita se habent, quam non ita, non tamen adeo, ut frequens non sit etiam ea non se habere ita: dein aut probabile latere in hac divisione obiectorum, que non ita semper contingunt, nec sunt semper ita. Et §. 4. confirmat hoc, quod sicut medium habens totalem determinationem cum conclusione generat assensum certum conclusionis; medium habens inclinationem non totalem, sed impedibilem, generat conclusionem opinativam; medium nullum habens connexionem cum hac pra illa conclusione, nullum generat determinatum assensum.

sensum; ita omnis opinio probabilis, tunc probabilis erit, quando suberit alicui medio plerumque ita se habenti. Tandem §. 5. ostendit ex Arist. non satis esse ad probable, quod objectum ferè semper ita se habeat, sed etiam requiri, ut sic se habeat ad illud, quod est probable, sicut univerale ad particulare, quia omnis conclusio particularis deducitur ex premisiā universali. Haec P. Eliz. lamentaberis, benevolē lector, de mēa prolixitate, quod argumentum paucis exponentem, tantā verborum copiā dilataverim; verū, ut uno intuitu experireris, quae, & qualis sit doctrina Cellad. & quantum paginarum in re paucis exponentia insumere pro more habeat, hoc ipsum, quod ille maiori longe prolixitate, & fortē obscuritate exponit, tristiori calamo tibi subjicere malui; ut inde dicas Theologis aliorū volumina volventibus aequali opus esse patientiā, ac ingenio. Lege cumdem Celladeci, si forrē non credis.

N. Conferat Palanco vir sanè ingeniosus qu. 99. qui definit probabile esse id, quod ferè semper, aut plerumque contingit; & præter S. Th. Arist. citatum trahit S. Thomam 2. 2. qu. 70. art. 2. qui definit probabilem certitudinem, que ut in pluribus veritatem attingat, est in paucioribus a veritate deficiat: deinde n. 4. aut motivum probabile recte definiri. Quod plerumque veritatem insert, & raro fallit; & ut hoc explicet, utitur eadem doctrinā connectionis motivi cum conclusione, clarius tamen, quam Cellad.

N. Respondeo cum P. Teril. qu. 2. de Cōsc. prob. a n. 11. P. Esparza in Append. qu. 1. P. Teril. art. 90. P. Moya tom. 2. qu. 1. n. 8. qui omnes P. EG allatam ex P. Eliz. doctrinam acriter impugnat. Primo, quia supponit falsum; non Emin. enim primus Author definitionis probabilis Pallav. ex Arist. sumptue fuit Emin. Pallavic. sed P. Perez art. 1. de Jūt. d. 4. cap. 2. n. 21. qui eam in Romanum Gymnasium prius invexit, cum hoc discrimine, quod licet Aristotelicanam probabilis definitionem sit secundus, ut etiam fecit P. Teril. de Reg. mor. qu. 37. n. 1. qui de se facetur se Aristotelēm per omnia secutum in definiendā probabilitate, tam intrinsecā, quam extrinsecā; attamen in præcipuo puncto de licto usū opinionis minus probabilis uterque affirmavit sententiam docuit, quando P. Eliz. ex eadem definitione negativam intulit. Addit P. Esparza eamdem definitionem sibi in mentem venisse, eam tamen repudiasset, non tantum, quia eā definitione adeo cuique Philosopho obviā nullus Theologus usus fuit, sed etiam quia nullo modo quadrare

poteſt rebus moralibus. Addo ego eamdem definitionem eisē potius definitionem probabilis pro Rhetore, & Sophistā, quam pro Theologo Morali; quā enim ratione Aristoteles in Rhetorica tradat definitionem probabilis Philosopho-Moralis? Ut autem probabilis Rhetoris, & Sophistæ diverſum est à probabilis Theologico, ut etiam tuerit P. Eliz. ita etiam definitio probabilis Theologico-Moralis debet esse diversa. Secundū aut P. Teril. qu. 2. de Consc. prob. quod ea definitio non convenit omni propositioni probabilis, cū enim ejus sensus sit, quod opinio, & motivum probabile sit id, cuius P. Teril. ratio est veritatis apparentia, ut omnes illi aequales in unum collecta sive ipsius umiantur veritati, quam fallitati; adhuc toto hoc dato, nisi aliud addatur, insufficientis erit pro re presenti, quia per illam vix sciri potest, an haec determinata opinio sit probabilis; non nisi enim post longam experientiam sciri potest, an tantā gaudeat veritatis apparentia, ut omnes opiniones illi aequales sive ipsius umiantur veritati, quam fallitati. Terzio idem P. Teril. n. 11. & Moya; quia hāc definitio, probabile est, quod plerumque contingit, nulli individuo probabilis convenient, quia nullus casus singularis plerumque contingit: ergo nullus talis erit probabilis. N. Quod si dixeris probabilitatem casus singularis sumi ex eo, quod in similibus plerumque contingit: Contra evidenter; quia plura sunt, quia semper, aut numquam contingunt, & tamen juxta omnes sunt probabilia: ergo probabile non est id, quod plerumque contingit, cū id, quod semper, aut numquam contingit, sit etiam probabile. Antecedens probatur: Probabile est, cælum esse fluidum, Deum predestinare electos ante merita ab solute prévia, dari in Deo distinctionem virtualem, subsistentiam Divinam esse quid positivum, creatam quid negativum, decreta libera Dei completi extrinsecè; & tamen hi casus non sunt de re plerumque, sed vel semper, vel numquam contingenti: ergo evidens est, quod ut aliquid sit probabile, non est necesse, ut sit de re plerumque, vel ferè semper in similibus individuis contingenti.

Dices ex P. Eliz. ad probabilitatem opinionum non requiri, ut sit de re plerumque contingenti, potest enim aliquid esse probabile, quin plerumque contingat, ut patet exemplis allatis; nam probabile est gratiam esse, & non esse intrinsecè efficacem; (quod idem dici potest de contradictorijs aequaliter probabilibus) & tamen implicat, ut plerumque contingat, in modo necesse est disjunctum, nempe

nempe vel esse intrinsecè efficacem, vel non esse talem; atamen ad probabilitatem conscientiæ, de qua agit Arist. requiri, ut sit de re plerumque contingenti. Sed

N.
104. Contra 1. quia Arist. vel tradidit definitionem probabilis in genere; tunc autem, quidquid requiritur ad probabilitatem opinionum, requiritur ad probabilitatem conscientiæ, & quidquid ad probabilitatem speculativam, ut probabilitas est, requiritur etiam ad practicam, ut probabilitas est, & vice versa: ergo vel ad utramque, vel ad neutram probabilitatem requiritur, ut sit de re plerumque contingenti, id est, ut sit res plerumque contingens: vel definit probabilitatem in specie, & ad hanc dicit necessariam esse, ut sit plerumque contingens; tunc autem Philosophus potius locutus est de probabilitate speculativa, quam practicæ; quis enim ne somnians quidem dicat, Philosophum de probabili conscientia locutum, cum dixit, requiri ut sit plerumque contingens? cum enim Aristoteles Philosophum ageret, cuius officium est tractare de probabilitibus speculativis, & non nisi raro in Ethicæ de practicis, sequitur, quod potius probabile speculativum definerit: ergo vel, ut aliquid dicatur probabile, non est necesse, ut illud sit plerumque contingens, vel si ad probabile conscientiæ hoc requiritur, requiretur etiam ad speculativæ probabile: sed hoc est evidenter falsum ex exemplis supra allatis: ergo & illud.

N.
105. Contra 2. quia si, ut idem P. Eliz. saepe repetit, sola connexio hujus principij, ferè semper contingit, reddit rem dignam assensu, & probabilem; sequitur, quod cum opiniones D. Thomæ, & D. Bonav. vel Scotti sint dignæ assensu, tantum illi principio: sed hoc est evidenter falsum; est enim evidenter falsum utrumque contradictorium saepe contingere; si enim A plerumque contingit, B contradictorium non plerumque contingit; ex gr. si plerumque essentia, & existentia distinguntur realiter, sequitur, quod non plerumque non distinguntur realiter: ergo, ut quid sit probabile, non debet esse plerumque contingens. Idem probo in opinionibus contradictorijs D. Thomæ, & Scotti ad conscientiam spectantibus, quarum utraque est probabilis probabilitate conscientiæ, & tamen implicat, ut qualibet plerumque contingat: ex. gr. S. Thomas 3. p. qu. 72. art. 8. ad 4. secluso contemptu, liberar à mortali non fuscipientem Sacramentum Confirmationis; Scottus autem dist. 7.

S. Tho.
Seorus. qu. 2. afferit peccare mortaliter non fuscipientem dictum Sacramentum, etiam secluso

contemptu, putat enim dari præceptum Divinum de eo fuscipiendo. Nunc ita arguo: N. Implicat, ut plerumque contingat peccare, 106. & non peccare mortaliter non fuscipientem Confirmationem; est enim ex terminis notum, quod quo saepius contingit unum contradictorium, rarius contingit aliud: ergo alterutrum ex his non plerumque contingit: sed hoc alterutrum est etiam probabile, nam utraque opinio est probabilis; immo opinio Scotti, quia obligat, est magis tutam opinione D. Thomas deobligante; forte enim sequens D. Thomam, si datur præceptum, peccabit materialiter: ergo potest quid esse probabile probabilitate conscientiæ, quin sit de plerumque contingenti.

Contra 3. Si probabile est, quod plerumque, aut ferè semper contingit, ut vult Cel- 107. lad. quero, quid erit probabilitas? Utique C. illad. quod semper contingit. Modo fumo easdem D. Thomæ, & Scotti contradictorii opiniones: una affirmat præceptum de fuscipiendo Confirmatione, & est Scotti, eamque suppono minus probabilem, licet magis tutam; altera negat illud præceptum, & est D. Thomæ, & suppono probabiliorem, licet minus tutam: jam sic: Si probabilius est non peccare, non fuscipientem Confirmationem, semper contingit non fuscipientem non peccare: ergo numquam contingit, quod non fuscipiens peccet: ex altera parte, si probabile est, non fuscipientem peccare, ferè semper contingit non fuscipientem peccare: ergo vix contingit, quod non fuscipiens non peccet: sed implicat, ut semper contingat non fuscipientem non peccare, & ferè semper contingat eundem peccare: ergo data explicatio probabilitas per ferè semper contingens, est prorsus insufficiens, & imbi contradiictionem. Quod autem dari pos- N. fit duplex opinio probabilis, immo una pro- 108. babilior altera ex contradictorijs, est omni- no evidens; nam S. Thom. in 4. dist. 16. qu. 3. s. Tho. art. 2. quasi iuncta 5. ait: Quidam dicunt omnes circumstantias, que aliquam notabilem quantitatē peccato addunt, necessarium esse confiteri, si memoria occurrant; alij vero dicunt, quod non sunt de necessitate confitendi, nisi circumstantia, que ad alia peccati genus trahunt, & hoc probabilis est. Ecce per hoc ipsum, quod S. Thom. vult probabilius esse, non esse confitendas circumstantias notabiliter aggravantes, eo ipso supponit probabile esse, esse confitendas dietas circumstantias: ergo supponit probabilem opinionem super contradictoriam. Porro sententiam negantem N. necessariō confitendas circumstantias purè, 109. licet notabiliter, aggravantes, præter S. Thom.

Duran. S. Thomam, sequuntur Durandus in 4.
 S. Bon. dīſt. 16. qu. 4. D. Bonav. dīſt. 17. qu. ultimā,
 vent. Scotus, D. Antonin. Paludanus, Turrecre.
 Scouſ. Navarrus, P. Vasqu. P. Valenc. & plurimi
 nia. alij apud Duardum in caput. Omnis utrius
 pala. que tenuis, dīſt. 3. n. 76. licet ei non ad
 Turre. herat, quare miror M. Joan. Mart. de Pra-
 Navar. P. Valp. do de Porci. pag. mihi 649. n. 16. dixisse.
 P. Val. sententiam negantem non posse tutā con-
 Daud. sciātiā practicari; miror, inquam, tum quia
 M. Mar. plurimi loquentes affirmavit oppoſitam,
 P. Henr. expreſſe vocant probabilem sententiam ne-
 gantem: ita fentiunt P. Henr. lib. 1. cap. 7.
 n. 4. P. Fagundez de Præceptis Ecclesiæ,
 secundo precepto lib. 4. cap. 2. n. 6. in fine,
 Villal. Villalob. Diana, & alij; tum quia ignoro,
 Daus. quid requiri posuit ad probabilitatem fal-
 tem extrinsecam alicuius sententię, si dicta
 sententia negans non est probabilis. Ratio
 à priori contra Eliz. cit. 3; quia implicat, ut
 ex eodem principio inferantur opiniones
 contradictorie: ergo cum sāpe utraque opi-
 nio D. Thomæ, & D. Bonav. vel Scotti, con-
 tradicторiae, sint inter se probabiles, impli-
 cat, ut ex principio, quo probatur probabi-
 litas opinionis D. Thomæ, probetur proba-
 bilitas opinionis D. Bonav. vel Scotti.

N. Contra 4. quia ipsam Celladei admira-
 tio est efficax argumentum contra cumdem
 Cellad. eo enim ipso, quod nullus Theologus, ut
 prober siam opinionem esse probabilem,
 ipsis fit eo principio, quod fit de ferè semper
 contingent, sed alij; sequitur, quod hoc
 fit de plerumque contingent, etiā, juxta
 omnes Theologos, inutile ad inferendam
 probabilitatem moralem, & conscientiam,
 que huic, aut illi opinioni tribuitur. Quod
 autem inutile omnino fit, patet; quia num-
 quam seire potero, quā opinio in particuliari
 fit probabilis; non enim scire possum, an
 objectum talis opinionis ferè semper contin-
 gat; ergo licet ea definitio, quod ferè semper
 contingit, est definitio opinionis probabi-
 lis in genere, numquam tamen servire po-
 tent ad cognoscendum, an haec, vel illa in
 particuliari fit probabilis. Plura P. Teril. qu.
 37. de Reg. morum a. n. 11. qui addit n. 14.
 Philosophum non definisſe probabile esse,
 quod ferè semper contingit, ut vult P. Eliz. sed
 quod plerumque contingit, ut autem plerumque
 contingat, non est necesse, ut ferè semper
 contingat.

Ad definitionem *probabilis* ex Arist. ait
 P. EC. P. Esperza, eum unicē intendit declarare
 probable syllogisticum, & universale, non
 autem practicum, & singulare: verius ta-
 men P. Moya tom. 2. qu. 1. n. 13. ait, Philo-
 sophum non velle, quod omne probabile
 Tom. I.

fit plerumque contingens, sed econtra,
 quod omne plerumque contingens fit fal-
 tem probabile: dico, saltē; nam S. Thom. 2.
 2. qu. 70. art. 2. quod ferè semper contingit,
 vocat certum, adeoque excludens probabilit-
 atem partis oppositę. Hinc, qui vult, quod
 omne probabile debeat ferè semper ita esse,
 confundit probabile cum certo. Quod autem
 hanc fuerit Philosopphi mens, planum
 mihi est; cū enim eo loco agat de modo
 formandi syllogismos probabiles, dixit, af-
 sumendum aliquid universale, quod repe-
 ritur in pluribus, & ex eo arguendum, ex
 gr. volo probare Annam matrem diligere
 filium suum, assumo pro medio, pleraque
 matres diligunt filios suos, Anna est mater,
 ergo filium suum diligit; tō autem, plera-
 que matres diligunt filios suos, est quid re-
 pertum in pluribus, seu universale, & ple-
 rumque contingens. Velle autem, quod
 omnis probabilitas sumenda semper fit à
 plurium experientiā, est omnino contra
 Arist. nam in syllogismo probabili expo-
 sitorio, quilibet propositio est singularis:
 ergo nihil continet, quod fit in pluri-
 bus; ut pater in hoc: Hic homo est Petrus,
 hic Petrus est filius Pauli, ergo hic homo
 est filius Pauli; immo est contra regulam
 Juris citamat, nam eo ipso, quod dicit,
Inspicimus in obscuris, quod est vero similius,
 vel quod plerumque fieri consuevit, eo ipso
 innuit probabilitatem sumi, vel ex vero
 simili, vel ex experientiā plurium, non au-
 tem semper ex plurium experientiā.

Denique, ut breviter ab omnibus me N.
 expediam, dico Philosophum non voluisse, 112.
 nū quod omne medium, quo probatur
 probabilitas singularis hujus, vel illius
 opinionis speculativæ, aut practicæ, de-
 beat esse quid universale, seu quid con-
 tentum in pluribus; non autem, quod
 talis casus singularis probabilis, a quo
 illud medium refringitur, debeat esse
 in pluribus; ex gr. ut probat Petrum
 abstulisse vitam Paulo, assumo quid uni-
 versale: Plerique occurrentes cum armis
 suo inimico, & potentes sine difficultate
 eum occidere, eum occidunt, Petrus ar-
 matus occurrit Paulo suo inimico, & fa-
 cilē potuit eum occidere, ergo eum occi-
 dit. Ecce tō, plerumque, applicatur medio
 termino, non autem conclusioni probabili;
 adeoque omne probabile (in syllogismo
 constante aliquā universali, non autem
 in expositorio) probatur per plerumque
 contingens; non autem est plerumque con-
 tingens: si enim omne probabile est
 plerumque contingens, sequeretur, quod

L. plerumque

plerumque contingere Petrum rapuisse vitam Paulo, quia est probabile, quod Paulum occiderit; & tamen implicat, quod cum plures occiderit, nam semel occisus, non potest plures occidi: ergo licet omne probabile probaretur per plerumque contingens, non tamen omne probabile est plerumque contingens.

N. Ex his patet primò falli P. Eliz. dum lib.
113. 2. qu. 16. ait, necessaria non esse probabilitas;
P. Eliz. plerisque enim questiones Philosophicae, & Theologicæ sunt circa necessaria, & tamen non probantur, nisi medio probabili: ergo non tantum contingens, sed etiam necessaria sunt probabilitas, ut latè P. Teril. qu. 37. de Reg. mor. a. n. 6.

N. Patet 2. multò magis decipi, dum §. 2.
114. pag. 113. supponit, quod sicut omne probabile est opinabile, ita omne opinabile est probabile, quod falsum est; nam omnis heresis, & omne iudicium temerarium est opinabile, & non est probabile.

N. Patet 3. falsum etiam esse, quod motivum conclusionis probabilis debet esse necessariò univerfalus suā confluence; constat ex Logicā, quia utraque præmissa per modum unius sumpta est motivum conclusionis; & constat terminum universalem unius præmissæ limitari per particularem alterius; cùm ergo motivum conclusionis determinatè sumpta sit utraque præmissa per modum unius, cò ipso motivum conclusionis non est universalius conclusione; licet enim medius terminus seorsim sumptus sive sit universalior conclusione, attamen seorsim sumptus non est motivum conclusionis, sed tantum ut est in præmissis, seu ut limitatus per præmissam particularē.

N. Patet 4. de ratione medij termini syllogismi probabilis esse quidem ut appareat frequentius connexum cum vero, non autem est, ut sit frequentius connexum cum vero, quapropter confunditur connexio realis, quæ non est necessaria, cum conneccione apparente.

N. Patet 5. falsum esse, quod probabilitas non contingatur in primā, nec in secundā claritate, quam suprà adduxi ex P. Eliz. nam de re omnino necessariā habere possum probabilitatem. Ratio est; quia, ut saepius dixi, probabilitas non sumitur à contingentia objecti, nec evidentia à necessitate objecti, sed sumuntur à propositione objecti, quod si proponatur tantā claritate, ut intellectus rapiatur ad assenū, habebitur evidentia objecti, sive sit contingens, sive in se nece-

sarium: si autem non proponatur tantā claritate, quæ rapiat ad assenū, habebitur probabilitas, sive objectum sit in se contingens, sive necessarium: quare probabilitas, & evidētia non sunt in objectis, sed in intellectu, & à propositione, seu lumine intellectuali evidenti, aut non evidētia naturali, denominatur objectum evidens, probabile, obscurum, certum, incertum, & similia; sunt enim denominations derivatae ab actu intellectus in objectum. Ex hoc constat, quād falsum sit, quod docet P. Eliz. quod objectum apparet ita semper se habere sit certum, & econtra non esse certum, quod ita non apparet; falsum, inquam, nam objectum necessarium probabiliter tantum cognitum apparet ita semper se habere, nec tamen est mihi certum: distinguenda igitur sunt formæ, quæ convenienter objecto independenter ab intellectu, ut sunt contingencia, necessitas, possibilis, impossibilis, & alia omnia, quæ ex se habet objectum, a formis, quæ convenienter objectis dependenter ab intellectu, ut sunt certitudo, evidētia, probabilitas, obscuritas, & similes. Lege P. Teril. fūissime contra P. Teril. P. Eliz. qu. 37.

P. Eliz. Patet 6. nostram responsonem, quod de N. finito Aristotelis non conveniat omni probabili, nulli enim casui singulare probabili convenit, non esse levem, nec procedere ex non intelligentia, ut ait Palanco qu. 22. n. 9. Palanc dicens, sensum esse, non quod casus singulare, qui dicitur probabilis, plerumque contingat, sed quod attentō motivo, ob quod talis casus dicitur probabilis, ita plerumque contingat, quoties adeat tale motivum. Sed contra; quia huic responsoni evidenter satisfactum est, tūm in illatione 3. tūm ex di- cīs hoc §.

Dices ex Palanco n. 16. non esse rejiciendam definitionem probabilitatis ab Aris. & S. 120. Thom. traditam; nihil enim periculosis in controversijs Scholasticis, quam ab Antiquis discedere, si enim in definitione non convenit à disputantibus, multò minus in re; unde non mirum si tot sint in re praesenti de conscientiā probabilitatis sententia, cum ab initio quilibet sibi novam cudit probabilitatis definitionem. Sed contra probandum erat eam esse definitionem, cùm eam non esse, fatis clare ostenderim; quare Adversarij sunt, qui discedunt, dum doctrinam Aristotelis, & D. Thom. non explicant, que tamen explicanda est, nam sumpta ad litteram non tenet.

S E.

S E C T I O III.

De divisione Opinionis Probabilis.

S V M M A R I V M.

Quid intrinsecè, & extrinsecè probabilis, seu rationalis, & authenticæ? n. 121.

Theologi Canonistis preferendi. Cursus ibid.

Extrinsecè fundatur in intrinsecè, ibid.

Quamvis discordent DD. in exponendo quid sit præcīs, citantur, n. 122.

Per me cognitio practica est, quæ dirigit ad faciendum, n. 123.

Arist. ait, quod finis speculative sit veritas, practica, opus, ibid.

Cognitio speculative, & practica non differunt semper ex objecto, sed ex modo tendente, num. 125.

Quid speculative, quid practicè probabilis? ibid.

Non est speculative probabile licere jaculari in objectum probabilem feram, n. 126.

Rejicio dicentes, quid speculative probabile sit, quæ bona ratione defendi potest; practice probabile, quæ ad proximam reduci potest, n. 126.

Honestas, & in honestas esse potest objectum cognitionis speculative, n. 127.

Rejicio DD. tuentes, quod speculative probabile sit, quæ in communi, practica, quæ in particulari dictat actum licere, n. 128.

Quale sit essentialis discrimen speculative cognitionis a practicæ? n. 130.

Quid magis, eque, aut minus probabilis? num. 131.

Practicè probabilis subdividitur in magis, minus, aut eque tutam, n. 132.

Hec divisio supponit omnem practicè probabilem esse tutam, ibid.

Quid tutæ, quid tutor? ibid.

Nec mutuo, nec non mutuo est idem opinionem esse tutorem, ac probabilem. DD. ibid.

Unde tutoritas, unde probabilitas sumatur, n. 133.

Regulariter, quæ favet legi, dicitur tutor, quæ libertati, minus tutæ, n. 134.

N.
121. **P**rima est in intrinsecè, & in extrinsecè probabilis. Intrinsecè probabilis, quæ etiam dicit rationalis, & discursiva, est, quæ nititur fundamento rationis gravi, relativè etiam ad motiva partis oppositæ, si adsint, juxta dicta. Extrinsecè probabilis, quæ etiam dicit authenticæ, est, quæ nititur proximè authoritatì etiam comparativè ad authoritatem partis opposite, si adfuit. Dixi, proximè, quia licet omnis probabilitas extrinsecè resolvatur in rationem, ut alias dixi, attamen fundamentum proximum extrinsecæ probabilitatis est ipsa au-

Tom.I.

thoritas, quæ deinde fundatur ultimo in ratione, ut bene P. Moya tom. 1. qu. 1. n. 5. Quæ autem, & qualis esse debet authoritas, paucis inter alios rem concludit Neussi, etenim d. 1. qu. 20. n. 54. pag. 16. postquam ex D. Thom. Opus. 17. cap. 9. ad 10. & Quodlib. 3. Tho. 9. art. 10. retulit, quod in rebus speculantibus ad finem, & mores Theologi sunt prærendi Canonistis, quia illæ eruntur a verbo scripto, vel tradito, quod est proprius Theologæ locus, & ut ait Lastra in Quæst. Lastra, prævijs ad Juris Pontificij intelligentiam qu. 6. plurimi inter TT. fuerint praeclari Canonistæ, ut patet ex P. Suan. Alenti, Soto, P. Lessio, P. Molinæ, & alijs, quibus ego plures addere possem, nempe M. Paier. P. P. Haunol. C. de Lugo, P. Sanch. P. Giball. nol. quin D. Thomam, qui 1. 2. qu. 90. ad 109. plura agiat de Legibus, & qu. 93. art. 3. art. S. Tho. Canons à Dei lege derivatos; & ideo Facultas Canonica est Theologia inferior, ait Lastra qu. 3. ipsaque Theologia est omnium Scientiarum suprema, ut recte ponderat C. de Aguirre. Satis clarè confitat, quod authoritas pro opinionis Probabilitate non conflatur ex solo Authorum numero, nam certum est, quod viginti Theologi docuerint aliquas improbabiles, ut colligere est ex Expositoribus Damnatarum: ergo sola authoritas viginti Doctorum non cit fatis ad prudens iudicium, nisi judicem habere motiva certo gravia; quorum tamen nullum est tale, quoties opositum est moraliter certum. Quare ille iulus est omni exceptione maior, qui non est procacis, & heteroclyti ingenij, nec ad nova propensus, nec est purus Summissa, aut Collector, aut P. Faber, P. Terill. P. Haunoldus.

Secunda divisio opinionis probabilis est N. in opinionem speculative, & in practice 122. probabilem; in cuius divisionis explicatio Doctores non conveniunt, nec mirum, cum non convenient in eo, quid est cognitionis speculative, & quid practica. Sunt enim, qui dicunt nullum actum intellectus, etiam ut imperatum à voluntate, esse posse proxim. Ita aliqui citati a Maistro d. 12. Log. qu. 5. art. 1. Sunt qui dicunt actum intellectus, si imperetur à voluntate, esse proxim; si non imperetur, non esse. Compl. Ita Complutenses d. 1. n. 57. Ferrarensis Ferrar. 3. contra Gentes cap. 25. Capreol. in Prol. Capteol. Duran. Sent. qu. 2. conclus. 4. Durandus in Prol. Sent. qu. 6. n. 5. & alij. Sed utraque sententia impugnatur à Gregor. in Prol. Sent. qu. 5. Arim. art. 1. Gabriel ibid. qu. 10. Ocham. ibid. qu. 4. Gabr. Aureol. ibid. qu. 3. pag. mihi 33. & ferè ab Aureol. omnibus Societatis DD. P. Molin. 1. p. qu. 1. P. Mol.

L ij art.

P. Vasq. art. 4. d. 1. P. Vasques 1. p. d. 8. cap. 5. P. Suar. d. 44. Met. scilicet. 13. & alij psalmi in *Logica*.

Sunt qui dicunt cognitionem practicam esse, quae judicat bonum esse facere opus possum in potestate cognoscens. Ita P.

P. Mau. Maurus qu. 11. & P. Cattaneus d. 2. qu. 1. P. Cat- tan. n. 5. Sunt qui dicunt cognitionem practicam constitui per modum tendendi praecettivum. Sunt qui dicunt veritatem practicam esse, quae non est expetibilis,

nisi propter opus; speculativam, nisi properter id.

N. Mihi, omisis aliorum opinionibus, quas referre possum, placuit docere, cognitionem practicam esse, quae dirigit potentiam ad effectuonem, & quae ex natura sua, seu ex suo tendendi modo ad suum objectum effectionem ordinatur. Ita dixi olim cum P.

P. Suar. Suar. l. c. P. Molina l. c. P. Vasques l. c. n. P. Mol.

P. Vasq. 24. P. Hurtad. d. 11. de Animâ § 2. Cala-

P. Hurt. guri. d. 2. cap. 2. Spinula d. 1. n. 23. P. Lyn-

Calag. cco lib. 7. Metaph. tr. 5. a. n. 2. P. Arriaga d. 1.

Spinul. n. 66. & alijs; & quod caput est, cum Ari-

P. Linc. stotele 2. Metaph. cap. 1. scilicet. 3. ubi ait:

Aristot. Speculativa enim finis est veritas, practicæ autem opus: & 3. de Animâ textu 50. ait: Practicus alicuius gratia ratiocinatur, & est principium agendi: idem significant alia. Philippii verba, quae sœpe repetit: Cognitio speculativa est gratia sui, practica gratia operis; per quam verba declarat differentia practicæ à speculativa; hæc enim tendit in objectum eo fine, ut sciat;

illa non tantum ut sciat, sed ut dicatur esse faciendum, aut doceat modum, quo fieri debet; alterutrum enim ad cognitionem practicam satis est, & ideo communiter TT. dictamen dictans, quod hic, & nunc loquendum, tacendum &c. sit, practicum dicunt; quapropter Arist. 6. Ethic. cap. 10. præcipuum prudentiæ actum ait esse praecettivum; quod idem expressè tradit S.

D.Tho. Thom. 1. 2. qu. 57. art. 6. N. Ex hæc generali doctrinâ de cognitione speculativa, & practicâ, facile est deducere, quid sit opinio speculativa, & quid practicæ probabilis: supposita enim communi Theologorum, & Philosophorum doctrinâ, quod cognitio speculativa, & practica differant ex modo tendendi, per hoc, quod speculativa, sive universalis, sive particularis, sicut in contemplatione sui objecti; practica autem, sive universalis, sive particularis, dirigit ad executionem, vel omissionem sui objecti: dico opinionem speculativæ probabilem esse, quæ tendit in suum objectum, aut actum, contemplando naturam, vel qualitates objecti, aut actionis,

ex gr. an sit honestum, an inhonestum: practicæ probabilis est, quæ tendit in idem objectum, vel actionem modo operabili, seu dictando esse faciendum, vel omitendum, putâ, dictando ejus executionem, fiatio est precepta, aut licita; vel omissionem, si illicita. Hoc ipsum deinde reperi ex pressæ dictum à P. Card. tom. 3. d. 55. n. 1. P. Card. ait enim: Opinio practicæ probabilis est, quæ dirigit ad operationem; speculative probabilem, quæ sicut in contemplatione objeclti. Hinc

Primo rejicienda est explicatio tradita à N. M. Araujo in Decisionibus Mor. de statu 126. civili d. 9. assert. 1. n. 7. dicente cam esse spec. M. Araujo. culative probabilem, que bona ratione de. Caet. fendi potest in Cathedrâ; cam practicæ probabilem, quæ spectat ad mores, & potest reduci ad praxim; ita inquit opinio Caetani in 3. p. qu. 66. art. 5. dicentis validum esse Baptisma sub hac formâ, Baptizo in nomine Genitoris, & Geniti, & procedentis ab utroque, esse speculativæ, non autem practicæ probabilem, quia non est tuta in praxi. Similiter actus, quo venator judicat tale objectum esse feram, est speculativæ, non practicæ probabilis, quia non licet emittere sagittam. Sed contra ait recte P. Moya tr. 1. qu. 2. n. 1. quia non est ad rem; una enim versatur circa valorem Baptismi, alia circa licitum ejus usum; una circa objectum, afferendo illud non esse hominem; alia circa sagittæ emissiōnem; nulla autem opinio est, ne quidem speculativæ probabilem, docens licitum esse mittere sagittam in objectum, quod probabiliter tantum judicatur esse fera. Ratio est, ait P. Moya; quia utraque opinio tam speculativæ, quam practicæ probabilis debet versari circa actionem, ut inde inferatur, an licet in praxi ea actio, quæ speculativæ licita vocatur. Addo, quod cum intentio Doctorum sit, dum querunt, quid sit opinio speculativa, & quid practicæ probabilis, decidere, quid utraque sit in materia morum, debet utraque habere pro objecto materiam morum; quod autem hoc objectum sit fera, vel non, non est materia morum. Plura, quibus impugnari potest, omitto.

Dictam explicationem admittere vide- N. tur Palanco qu. 28. art. 3. à n. 201. dum ait. 127. omnem probabilitatem per se ordinatam Palanc. ad persuadendum aliquod opus esse li- citum, aut illicitum, faciendum, aut caven- dum,

dum, esse probabilitatem practicam; opinio autem, quæ est circa valorem, efficiat, aut proprietates operis, non autem de bonitate, vel malitia, esse speculativam: hinc infer omnem opinionem de bono, vel malo speculativè probabilem, est etiam practicè probabilem; omnem autem speculativè probabilem de objecto, prefigendo, an sit bonum, vel malum, non esse practicè probabilem. Sed contra 1. quia sibi contradicit; nam n. 204. art. 1. speculativè probabilem non habere pro objecto bonum, vel malum, honestum, vel inhonestum, sed efficiat, & valorem rei; & n. 205. art. omnem speculativè probabilem habentem pro objecto bonum, vel malum, esse practicè probabilem: ergo quod negat n. 204. affirmit n. 205. Contra 2. quia non video cur bonitas, malitia, honestas, & inhonestas rei non possunt esse objectum cognitionis speculativa, ita ut naturam honestatis, & inhonestatis contemplari praeterea non possim sistendo in illa: ergo non est differentia essentialis opinions speculativae probabilis à practicè probabili, quod hæc tendat in bonum, vel malum, non illa. Contra 3. quia Angelus considerare potest malitiam omnis peccati, & honestatem omnis actus boni, cuius non est capax, sive absolute, sive hic, & nunc, ut facit Deus, & tam en ea cognitio erit speculativa: ergo dicere, quod ea opinio sit practicè probabilis, quæ considerat bonitatem, vel malitiam; ea si speculativè probabilis, quæ non considerat bonitatem, vel malitiam, sed efficiat rei, est dicere falsum.

N. Secundo rejicienda etiam est valde communis explicatio, quæ ait, opinionem speculativè probabilem esse, quæ dicitur in genere actionem esse licitam, prefigendo à singularibus circumstantijs, ex. gr. talem contractum licere; practicè probabilem esse, quæ docet etiam in circumstantijs hic, & nunc occurrentibus, talem contractum licere. Ita M. Tapia tom. 1. lib. 1. qu. 8. art. 12. n. 2. qui citat Caetanum opus. 17. respons. 13. Navar. dub. 7. & 1. 2. qu. 57. art. 5. ad 3. cum S. Th. P. Azor ibi. Navarrum cap. Siquis autem, de Poenit. P. Moy. disq. 17. Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 9. §. Deinde M. Tapia re. Ita M. Tapia tom. 1. lib. 1. qu. 8. art. 12. n. 2. qui citat Caetanum opus. 17. respons. 13. Navar. dub. 7. & 1. 2. qu. 57. art. 5. ad 3. cum S. Th. P. Azor ibi. Navarrum cap. Siquis autem, de Poenit. P. Moy. disq. 17. Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 9. §. Deinde P. Ov. est advertendum, P. Sanch. lib. 1. Sum. cap. 9. n. 3. & lib. 2. de Matr. d. 41. n. 4. qui alios M. Jo. recitat, quibus addo P. Moya tom. 1. tr. 1. qu. 2. n. 2. P. Ovied. 1. 2. tr. 5. contr. 1. n. 6. & con. M. Mart. tr. 3. ps. 1. n. 10. M. Joan. à S. Thom. 1. 2. d. 22. art. 3. M. Mart. de Prado tom. 1. cap. 1. de Hurt. Conf. qu. 2. §. 2. n. 13. Thom. Hurt. tom. 2. M. Bar. n. 10. cap. 3. n. 27. M. Baron. 2. p. Manuduct. d. 1. sect. 1. art. 2. §. 5. pag. 46. Sed contra 1. quia haec explicatio negat judicia practica Tom. I.

universalia, quæ negari non possunt; nam hoc judicium, *Omne malum est fugiendum*, N. est practicum, & est universale; & negat iudicium speculativa singularia, quæ etiam negari non possunt; hoc enim iudicium, *Hic homo est Perrus, vel contractus Alacet*, est singularia, & speculativum, quia purè sicut in contemplatione naturæ contractus A: ergo dicere, quod opinio speculativa probabilis sit, que dicitur in communi; practicè probabilis, quæ in particulari, ita ut non possit esse practicè probabilis, quæ dicitur in communi, nec possit esse speculativè probabilis, quæ dicitur in particulari, est aperte falsum. Quare quando aliqui in Philosophia, aut in Prologo Sententiarum dicunt intellectum specularium esse, qui versatur circa universalia; practicum, qui circa singularia, non idcirco intendunt assignare differentiam essentiali inter iudicium practicum, & speculativum, sed unice dicunt, quod sicut accidit; quia enim universalia sunt magis scibilia, quam particularia, ideo intellectus speculativus versatur præcipue circa universalia, esto, ut eorum scientiam comparet, utatur cognitione singularium: vix verfa, quia singularia sunt magis operabilia, ideo intellectus practicus versatur præcipue circa singularia. De cetero, sicut inter veritates speculativas aliae sunt tamquam principia universalia, ex. gr. Quodlibet est, vel non est; aliae tamquam conclusiones particulares, ex. gr. Deus est; ita inter veritates practicas aliae sunt tamquam principia practica universalia, quibus in genere proponitur, quod aliquid hoc modo fieri debet, ex. gr. in Logica, Syllogismus constare debet tribus propositionibus bene distributis; & in Ethica, Quod tibi non vis, alteri ne feceris; aliae tamquam conclusiones particulares deducunt ex dictis principiis universalibus, ex. gr. Petro non est inferendum malum; ergo certò falsum est, quod dicitur, nempe omnes cognitiones practicas versari tantum circa singularia; nam aliquæ sunt, quasi principia universalia, qualia sunt in genere pleraque artium præcepta, & morum axiomatica.

Ratio à priori est; quia essentiali discrimen cognitionis speculativa à practicā non est, quod speculativa respiciat tale objectum in genere, practica autem respiciat idem objectum, ut subsistans talibus circumstantijs hic, & nunc occurrentibus, sed in hoc, quod speculativa tendit purè contemplando, practica dictando, ut dixi ex Arist. vel, ut alii Aristot. M. Ca. preol. Grego: supponunt, differunt ex fine. Ita M. Caprolus in Prol. Sent. qu. 2. conclus. 2. Greg.

L iii iiii ibi.

P. Mol. ibi. qu. 5. art. 3. P. Molina 1. p. qu. 1. art. 4. d. 1.
 P. Ale. P. Aleman in Log. qu. 33. art. 2. fuse, M.
 man. Dura in Prol. qu. 6. n. 5. & 6. P. Percira lib.
 M. Dur. 1. Physicæ n. 1. P. Fonica in 2. Metaph.
 P. Perci cap. 3. qu. 2. scđt. 2. Vel, ut alij melius, & ego
 cum illis docui, differunt ex parte objecti
 formalis, id est, ex parte modi tendendi in
 objectum. Ita S. Thom. 1. p. qu. 14. art. 6.
 C. Tol. Card. Toletus cap. 3. qu. 2. P. Suar. d. 44. Me-
 taph. n. 42. Car. Aurelius in Prol. pag. mihi
 P. Arri. 39. P. Arriaga d. 1. Log. n. 73. Ergo cum ea
 opinio, licet contractus, tendat dictando li-
 cere contractum, non minus erit practica,
 quam haec, licet idem contractus in his circum-
 stantijs. Confermo: quia vel opinio dicitur in
 communi opus licere, recipit opus, ut vesti-
 tum omni circumstantia, sub qua opinio
 singularis respicit idem opus, vel non? Si
 respicit, utrumque judicium est practicum,
 illud univertale, hoc particular, utrumque
 enim tendit in objectum dirigendo ad ejus
 licitam executionem: si non respicit; ergo
 ea duo judicia non differunt essentialiter ex
 modo tendendi, sed tantum ex objecto, quatenus
 unum respicit in communi licentiam
 talis operis, aliud in particulari licentiam
 ejusdem operis, ut vestiti circumstantijs hic,
 & nunc occurrentibus: ergo insufficienter
 exponitur discrimen inter opiniones, unam
 speculativam, aliam practicam, probabiles, quod
 illa in communi, haec in singulari dicet.

N. Tertia divisio opinionis probabilis est in
 magis, minus, aut æquè probabilem. Magis
 131. probabilis intrinsecè est, quæ habet manus
 pondus rationum, quam opposita; magis
 probabilis extrinsecè est, quæ manus habet
 authoritatis pondus, quam opposita; potest
 autem accidere, ut sepe accidit, ut una opinio
 nitatur majori rationi, & minori authori-
 tati, & ejus opposita nitatur minori ratio-
 ni, & majori authoritati: quæ probabilis est,
 quæ æquale habet rationis, vel authoritatis
 pondus, ac opposita: minus probabilis est,
 quæ minori, tamen, authoritatis, vel
 rationis fundamento nititur, quam opposita.

N. Quarta divisio, seu potius subdivisione op-
 132. nionis practicæ probabilis est in magis, mi-
 nus, aut æquè tutam. Duo supponit expli-
 catio hujus subdivisionis; primum est, om-
 nem practicæ probabilem esse tutam, ut in-
 frâ dicemus; si enim non omnis est tuta, tunc
 opinio practicæ probabilis dividenda erit in
 tutam, & non tutam; deinde tutæ subdivi-
 detur in magis, minus, aut æquè tutam suâ op-
 posita: alterū est, non omnem practicæ proba-
 bilem esse æquè tutam, quod infrâ discutietur.
 His suppositis, dico magis tutam esse,
 quæ magis liberat à peccato, & à periculo

agendi etiam materialiter contra legem; mi-
 nus tuta est, quæ liberat operantem a pecca-
 to, & à periculo formalis, non tamen a pecca-
 to materiali, aut periculo agendi materia-
 liter contra legem: vel, ut ait P. Thyrus p. Thyr.
 dif. 3. n. 1. tutor est, in qua ad proximam cedu-
 cenciam nullum est peccandi periculum; hinc
 est, quod omnis opinio itans pro lege (art
 n. 2.) cit tutor, quæ pro libertate, est minus
 tuta; idem ait Palancio qu. 16. n. 3. Interea
 noto, non esse idem, nec mutuo, nec non
 mutuo opinionem esse tutiorem, ac esse
 probabiliorem, ut b. n. M. Barom. 2. p. Ma-
 nucci. d. 4. scđt. 1. art. 3. §. 1. Dcfensio Pag. M. Bar.
 nani pag. mihi 357. P. Thyrius l.c. n. 2. p. P. Moy.
 Moy. tom. 1. q. 6. n. 1. P. Sanch. tom. 1. Sum. P. Sanc.
 lib. 1. cap. 9. n. 5. M. Tapia, Bordonus, Ma. M. Tap.
 Bordon. P. Scildere, & alij passim. Ratio est:
 Mafr. quia securitas opinionis sumitur à maiori di- P. Scild.
 trantia peccandi contra legem; probabilitas
 opinionis sumitur à gravitate motorum; N.
 probabilitas opinionis à maiori gravitate 133.
 motorum: sed optimè stat, ut aliqua op-
 nio minus tuta nitatur graviori fundamen-
 to, quam opposita tutor: ergo optimè stat,
 ut aliqua opinio sit minus tuta, & simul sit
 probabilior; & aliqua sit tutor, & simul sit
 minus probabilis: ergo non est idem, nec
 mutuo, nec non mutuo opinionem esse pro-
 babiliorem, ac tutiorem; & econtra. Patet
 hoc ad oculum: ex gr. opinio negans jeju-
 nare eum, qui aliquam fumit collationem
 vespertinam, est tutor, & minus probabilis
 opposita affirmante jejunare eum, qui ali-
 quam collationem vespertinam fumit: est
 tutor, quia nullam fumens collationem ves-
 pertinam magis distat à periculo violandi
 legem jejunij; est minus probabilis, quia mi-
 nori nititur, tunc rationis, tunc authoritatis
 fundamento, quam opposita afferens sumen-
 tem modicam vespertinam collationem im-
 plere legem jejunij. Noto etiam, quod N.
 opinio magis tuta solet à plerisque vocari 134.
 opinio favens legi contra libertatem; & op-
 nio minus tuta vocari solet opinio magis
 favens libertati, quam legi, immo favet li-
 bertati contra legem, hanc enim negat ex-
 istere: ex gr. opinio obligans hic, & nunc
 ad restitutionem, vel jejunium, dicitur tu-
 tor opinione deobligante, quia favet legi
 contra libertatem; ea enim supposita, non
 est liberum homini omittere sine peccato re-
 stitutionem, & jejunium; opinio autem de-
 obligans à restitutione, & jejunio, dicitur
 minus tuta, quia favet libertati contra le-
 gem, ita ut sit liberum homini omittere sine
 peccato saltem formalis restitutionem, & je-
 junium. Ita DD. citati.

DIS-